

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Simona Račková

**REGULÁCIA NIEKTORÝCH PREJAVOV SLOBODY NÁBOŽENSTVA
Z POHĽADU SPRÁVNEHO PRÁVA**

Diplomová práca

Olomouc 2012

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému „Regulácia niektorých prejavov slobody náboženstva z pohľadu správneho práva“ vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.

V Olomouci, dňa 30.03.2012

Simona Račková

Touto cestou vyslovujem veľké poďakovanie vedúcej diplomovej práce JUDr. Lucii Madleňákovej za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej práce.

OBSAH

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK	5
ÚVOD	6
1 NÁBOŽENSKÁ SLOBODA	9
1.1 Definovanie pojmov.....	9
1.2 Ústavné základy.....	10
1.3 Vzťah štátu a cirkvi.....	10
2 SPRÁVA NA ÚSEKU CIRKVI	12
2.1 Registrácia	13
2.2 Evidencia	15
2.3 Zvláštne práva	17
2.3.1 Podmienky získania oprávnenia	19
2.3.2 Súkromnoprávny alebo verejnoprávny status cirkví?	21
3 PÔSOBENIE CIRKVI A NÁBOŽENSKÝCH SPOLOČNOSTÍ V ŠKOLSTVE ...	25
3.1 Vyučovanie náboženstva na štátnych školách.....	25
3.1.1 Vyučovanie náboženstva podľa § 15 ŠkolZ	26
3.1.2 Podmienky vyučovania náboženstva	27
3.1.3 Učitelia náboženstva.....	28
3.1.4 Modely vyučovania náboženstva na školách	28
3.2 Zriaďovanie škôl a školských právnických osôb podľa školského zákona ..	29
3.2.1 Právna forma škôl a školských zariadení.....	30
3.2.2 Registrácia	31
3.2.3 Financovanie.....	32
3.3 Vysoké školstvo	32
4 POSKYTOVANIE DUCHOVNÝCH SLUŽIEB	35
4.1 Obecný výklad	35
4.1.1 Pojem duchovný	36
4.2 Ozbrojené sily	37
4.3 Polícia ČR.....	38
4.4 Výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby	39
4.4.1 Dohoda o väzenskej duchovnej službe.....	39
4.4.2 Poverené osoby	41
4.4.3 Práva a povinnosti poverených osôb	41
4.5 Ochranné liečenie a ochranná výchova	43
5 UZATVÁRANIE CIRKEVNÝCH MANŽELSTIEV.....	44
5.1 Význam noviel z roku 1992 a 1998	44
5.1.1 Alternatívna forma uzatvárania manželstiev	44
5.1.2 Zmeny v terminológii.....	45
5.1.3 Predmanželské konanie.....	45
5.1.3.1 Osvedčenie	47
5.1.3.2 Protokol o uzatvorení manželstva	48
5.2 Cirkev v organizácii verejnej správy.....	48
5.3 Cirkvi bez oprávnenia podľa § 7 ods. 1 písm. d) CirkZ	50
ZÁVER	51
BIBLIOGRAFIA	55
ZHRNUTIE	61
SUMMARY	63
ZOZNAM KLÚČOVÝCH SLOV.....	65
LIST OF KEYWORDS	66
PRÍLOHY	67

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

AČR	Armáda České republiky
CirkZ	Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů
ČBK	Česká biskupská konference
ČR	Česká republika
ERC	Ekumenická rada církví
Listina	Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
MŠ	Ministerstvo školstva, mládeže a telovýchovy České republiky
MK	Ministerstvo kultúry České republiky
ods.	odsek; český ekvivalent pre odstavec (odst.)
RCP	Revue cirkevného práva
SŘ	Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
ŠkolZ	Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
ÚS	Ústavný súd České republiky
VPK	verejnoprávna korporácia
VV	výkon väzby
VTOS	výkon trestu odňatia slobody
ZoM	Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
ZoR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZoVŠ	Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů
ZoVTOS	Zákon č. 169/1999., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

Výberom témy diplomovej práce som sa rozhodla prehĺbiť môj záujem o problematiku cirkví, čiastočne nadobudnutú voliteľnými predmetmi na našej fakulte. Rovnako mi je téma blízka z dôvodu môjho náboženského presvedčenia, i keď nie úplne zdieľam poslanie a prezentovanie sa cirkvi ako takej.

Svojim pôsobením v Českej republike mám neustále tendenciu porovnávať postavenie cirkví a náboženských spoločností v štáte i príslušnosť jednotlivcov k nej, s podmienkami na Slovensku. Oproti Slovensku, kde je percentuálne väčší počet osôb hlásiacich sa k náboženskému vyznaniu, je uzatvorená zmluva so Svätou stolicou i inými registrovanými cirkvami a náboženskými spoločnosťami a štát, resp. niektorí jednotlivci, tak striktne nepújú na odluke štátu od cirkvi, je situácia v Čechách značne diferentná. Podľa predbežných výsledkov sčítania obyvateľstva¹ počet veriacich neustále klesá, v porovnaní s posledným sčítaním ľudu až o polovicu, a výrazne stúpa percento osôb, ktoré chcú uchovať svoje vyznanie v tajnosti. O tom, čo je skutočnou príčinou možno polemizovať. Určite však preferenciám cirkví nepridávajú správy týkajúce sa majetkového vyrovnania štátu s cirkvami, i napriek tomu, že cirkvi sú jednoznačne v práve. Momentálne je to v oblasti konfesného práva téma č. 1. V súvislosti s prijatím zákona o majetkovom vyrovnaní možno predpokladať vyriešenie niekoľkoročnej problematiky s ohľadom na jednomyselnú podporu návrhu zákona vládou v januári 2012 a februárovú podporu návrhu v 1. čítaní Poslaneckou snemovňou. Financovanie cirkví a náboženských spoločností je zaiste témou zaujímavou, ale i značne rozsiahlou, na ktorú v mojej práci nebol priestor.

Téma je to značne citlivá, o čom svedčí i prístup štátu a výkon štátnej moci v oblasti cirkví a náboženských spoločností, ako i niekoľko prípadov riešených pred Ústavným súdom. Budem sa teda zaoberať ingerenciou štátnej moci, resp. správnych orgánov regulujúcich výkon náboženskej slobody cirkvami a ich pôsobenie na území Českej republiky. V práci nenachádzam veľa priestoru pre historický vývoj.

Problematikou cirkevných otázok, najmä čo do „nového“ cirkevného zákona č. 3/2002 Sb. sa zaoberá, na moje prekvapenie, mnoho známych konfesionalistov, ktorých diela a príspevky mi pomohli pri osvojení si problematiky cirkví

¹ Príloha č. 1.

a náboženských spoločností v Čechách. Za základný prameň svojej práce som zvolila publikáciu **KŘÍŽ, Jakub. Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2011. 366 s.** Jedná sa o nové dielo komplexne rozoberajúce zákonné ustanovenia zákona č. 3/2002 Sb. obsahujúce nejednu kritickú poznámku k súčasnej úprave. V poradí druhý uvádzam titul **HRDINA, Antonín Ignác. Náboženská svoboda v právu české republiky. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 265 s.**, ktorý mi privodil celkový náhľad na postavenie cirkví.

Moja práca je rozdelená do piatich kapitol. Prvá sa zaoberá problematikou svojou povahou spadajúcou skôr do predmetu ústavného práva, avšak v súvislosti s úzkym prepojením správneho a ústavného práva, o to viac z pohľadu cirkví, som sa ňou, aspoň v stručnosti, nemohla nezaoberať. Obsah druhej kapitoly je už priamym napojením na inštitúty správneho práva regulujúce výkon náboženskej slobody najmä čo do registrácie, evidencie a priznávania oprávnení k výkonu zvláštnych práv². Práve s výkonom posledne menovaných sa spája označenie prejavu slobody náboženstva, preto som si vybrala 4 zvláštne práva - vyučovanie náboženstva na školách, zakladanie cirkevných škôl, výkon duchovnej služby a uzatváranie cirkevných manželstiev, ktoré som podrobnejšie rozobrala v zostávajúcich troch kapitolách. Právo cirkví byť financované podľa zvláštnych právnych predpisov a právo zachovávať povinnosť mlčanlivosti duchovnými v súvislosti s výkonom spovedného tajomstva pre rozsah problematiky a ohraničenosť mojej práce rozobrané nebude.

Prácou by som chcela prispieť k oboznámeniu sa s predmetom konfesného práva a rozobrať niektoré problematické aspekty. V tejto sfére najviac vystupujú práve štátne úrady. Nakoľko je však náboženská sloboda garantovaná Listinou, do akej miery môžu správne úrady zasahovať a konať vo veciach týkajúcich sa cirkví? Akými právnymi predpismi je upravený postup orgánov pri vydávaní rozhodnutí a aký je ich charakter? Ako najzaujímavejší prejav slobody sa mi javí možnosť cirkví získať a následne realizovať oprávnenie k výkonu zvláštnych práv. Budem sa snažiť odpovedať na otázky aké vlastne tieto zvláštne práva sú, či ich môžu vykonávať všetky cirkvi a za akých podmienok.

Pri spracovávaní zhromaždených materiálov som ako prvú musela využiť metódu selektívnu s ohľadom na značné množstvo zozbieranej matérie a rozsiahlosti

² Príloha č. 3.

témy. Komparatívnou metódou som skúmala právny stav podľa prvého cirkevného zákona a čiastočne i v prípade vyučovania náboženstva na školách úpravu na Slovensku. Využívala som i výklad logický a argumentum per analogiam. Zmysel právnej normy som poznávala pomocou jazykového výkladu, pri čom mi pomohol i výklad systematický. Poslednou z použitých metód je syntéza, ktorá mi dopomohla urobiť záverečné konštatovania.

Konfesnoprávna úprava je v Českej republike primárne reprezentovaná dvoma zákonmi a to zákonom č. 218/1949 Sb., o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností štátom a zákonom č. 3/2002 Sb. novo upravujúcim práve problematiku zvláštnych práv. Nie celou spoločnosťou bol novo prijatý CirkZ vnímaný pozitívne. Uvedené vyvrcholilo najvýznamnejším nálezom Ústavného súdu v oblasti konfesného práva pod sp. zn. Pl. ÚS 6/2002. Svoje stanovisko k sťažnosti predložila i Česká biskupská konferencia, ktorá vníma novú právu úpravu nie príliš pozitívne v súvislosti so zavedením náročnejších administratívnych postupov pre získanie oprávnení a zvýšenej kontrole a dohľadu zo strany štátnej správy. Významom nálezu sa budem zaoberať v nasledujúcich kapitolách.

Pre úplnosť považujem za vhodné uviesť rozdiel medzi pojmami cirkev a náboženská spoločnosť. Zákonodarca označenie cirkev a náboženská spoločnosť používa nie z dôvodu rozlíšenia, prípadne stanovenia väčších výhod, privilegovanejšieho postavenia pre cirkvi, ale z dôvodu, že samy tieto spoločnosti sa tak označujú. Ide najmä o mimokresťanské spoločenstvá hinduistov a moslimov. Cirkvi a náboženské spoločnosti sú tak postavené na roveň.³ Vo svojej práci, s poznaním, že ide o vyjadrovanie nepresné, budem naďalej používať pre oba pojmy označenie „cirkev“.

Pri spracovaní témy diplomovej práce som sa zamerala predovšetkým na judikatúru českých súdov. Napriek množstvu predmetných rozhodnutí na pôde ESD a ESLP som sa ich z dôvodu rozsahu práce rozhodla neaplikovať.

Všetky právne predpisy v mojej práci sú uvádzané v znení neskorších predpisov. Téma je spracovaná k dátumu 29.02.2012.

³ HRDINA, Antonín, Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 46.

1 NÁBOŽENSKÁ SLOBODA

1.1 Definovanie pojmov

Náboženská sloboda je termín v sebe zahŕňajúci mnoho ďalších. Jednak je to sloboda jednotlivca vyznávať akékoľvek náboženstvo, toto náboženstvo prejavovať, za účelom jeho prejavu sa združovať a vytvárať náboženské spolky, náboženské spoločnosti a cirkvi a v nich sa organizovať za účelom šírenia viery. Naprieč históriou sa náboženské zoskupenia formovali a vytvárali organizácie s vlastnou hierarchickou štruktúrou, právnym poriadkom schopné konkurovať štátu. V spoločnosti tak neexistovalo už len právo svetské, ale i právo iné súvisiace s existenciou cirkví. Právne predpisy, ktoré vytvárajú už samostatne cirkvi „pre seba“ sa označujú súhrnným termínom **cirkevné právo**, v prípade katolíckej cirkvi špeciálnym názvom **právo kanonické**.⁴ Výsledkom uzatvorenia dvojstrannej medzinárodnej zmluvy medzi štátom a Apoštolským stolcom je vznik **práva konkordátneho**.⁵ Pod pojmom **konfesné právo** rozumieme všetky právne predpisy upravujúce vzťahy vznikajúce medzi štátom a cirkvami a ich vzájomný pomer. Možno ho označiť i ako tzv. štátne cirkevné právo.⁶ Najdôležitejšie normy práva konfesného bývajú súčasťou ústavného poriadku štátu, pričom štátne konfesneprávne normy patria do rôznych právnych odvetví, najčastejšie však do práva administratívneho.⁷ Vzájomná konkurencia práva svetského a práva cirkevného priniesla ne jeden problém. Nateraz je vzájomný vzťah práva štátu a práva cirkví nastavený tak, aby si cirkvi autonómne, bez štátnych zásahov, tvorili cirkevné právo a zároveň neporušovali právny poriadok štátu.

Definíciu **cirkvi** poskytuje § 3 CirkZ ako dobrovoľné spoločenstvo osôb s vlastnou štruktúrou, orgánmi, vnútornými predpismi, náboženskými obradmi a prejavmi viery, založené za účelom vyznávania určitej náboženskej viery či už verejne alebo súkromne, a najmä s tým spojeného zhromažďovania, bohoslužby, vyučovania a duchovnej služby. Použitelnosť definície je stanovená pre CirkZ, jeho využiteľnosť je všeobecná.

⁴ Kodex kanonického práva, Corpus Iuris Canonici z roku 1983, sa člení na jednotlivé kánony, z toho vyplýva i označenie kanonické právo. Viac: TRETERA, Jiří, Rajmund. *Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, nakladatelství, 1993, s. 25.

⁵ TRETERA, Jiří, Rajmund. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 57.

⁶ HRDINA, Antonín, Ignác. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 67.

⁷ HRDINA, Antonín, Ignác. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 67.

1.2 Ústavné základy

V Listine je stanovený základ českého konfesného práva a to v článku 15 ods. 1⁸ a v článku 16⁹. Obe ustanovenia deklarujú neutralitu štátu vo vzťahu k cirkvám a ich autonómne postavenie, najmä samostatnosť vo vnútorných záležitostiach, do ktorých štát nemá právomoc zasahovať. Na rozdiel od slobody svedomia a náboženského vyznania, u ktorej Listina výslovne nestanoví žiadne možné podmienky pre jej obmedzenie, slobodu výkonu náboženstva alebo viery je možné obmedziť zákonom z uvedených dôvodov. Ide pritom o možnosť obmedzenia výkonu týchto práv, nie o ich úpravu štátom.¹⁰ Z toho plynie, že náboženskú slobodu vymedzujeme ako forum internum¹¹, t.j. ako slobodu každého vyznávať určité náboženstvo a vieru, do ktorej nemožno zo strany tretích osôb a najmä štátu zasahovať a slobodu výkonu náboženstva ako forum externum. Výkon zvláštnych práv nie je benefíciom štátu voči cirkvám, ale prostriedkom výkonu základného práva jednotlivca tam, kde voľnosť nie je zo závažných dôvodov možná.¹²

1.3 Vzťah štátu a cirkvi

Primárne úpravu vzťahu štátu a cirkvi v Českej republike nachádzame v ústavnom poriadku, ktorého súčasťou na základe čl. 3 a čl. 112 Ústavy Českej republiky je i Listina. Čl. 2 ods. 1 stanoví, že štát je založený na demokratických hodnotách a nesmie sa viazať ani na výlučnú ideológiu, ani na náboženské vyznanie. Tu môžeme nachádzať spojitosť so zaradením ČR medzi svetské štáty. ČR aplikuje model **neidentifikácie** (svetský, sekulárny štát), t.j. model vzájomných vzťahov štátu a cirkvi, rešpektujúci cirkevnú a svetonázorovú neutralitu i stav bez vyznania.¹³ Neidentifikácia má viacero podôb. Medzi najznámejšie patrí odluka štátu od cirkvi

⁸ Čl. 15 (1) Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania je zaručená. Každý má právo zmeniť svoje náboženstvo alebo vieru, alebo byť bez náboženského vyznania.

⁹ Čl. 16 (1) Každý má právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo alebo vieru buď sám alebo spoločne s inými, súkromne alebo verejne, bohoslužbou, vyučovaním, náboženskými úkonmi alebo zachovávaním obradu. (2) Cirkvi a náboženské spoločnosti spravujú svoje záležitosti, najmä ustanovujú svoje orgány, ustanovujú svojich duchovných a zriaďujú rehoľné a iné cirkevné inštitúcie nezávisle na štátnych orgánoch. (3) Zákon stanoví podmienky vyučovania náboženstva na štátnych školách. (4) Výkon týchto práv môže byť obmedzený zákonom, ak ide o opatrenie v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre ochranu verejnej bezpečnosti a poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd druhých.

¹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 08.10.1998, sp. zn. IV. ÚS 171/97.

¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 06/02.

¹² JÄGER, Petr. Komentář k čl. 15 a čl. 16. In WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 931 s.

¹³ ČEPLÍKOVÁ, Margita. *Štát, cirkvi a právo na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2005, s. 13.

a kooperácia. Samozrejme, jednotný názor, kam podradiť ČR, neexistuje. Zástancovia odľuky¹⁴ v kooperácii vidia obmedzovanie štátnej zvrchovanosti, zástancovia kooperácie¹⁵ zas spoluprácu a vzájomný rešpekt. Mnohí sa odvolávajú na konfesnú neutralitu štátu. Jej účelom však nie je náboženstvo vytlačiť mimo verejný priestor, ale naopak umožniť čo najširšiu mieru slobody vyznania, a tým uznať hodnotu náboženstva čoby základného ľudského dobra.¹⁶ Na strane druhej nezriedka pod zámienkou konfesnej neutrality dochádza k eliminácii náboženstva z verejného priestoru.¹⁷ Riešenie otázky nie je bez významu. Je dôležité najmä pre určenie statusu cirkvi, ktorým sa zaoberám v kapitole 2.3.2. Ako uvádza M. Čeplíková¹⁸: „V modeli odľuky nie je postavenie cirkví právne regulované odvetviami verejného práva. Cirkvi strácajú štatút verejnoprávnych korporácií, pričom štát reguluje ich postavenie len vo sfére súkromného práva. Kooperácia je založená na obojstranne výhodnej spolupráci štátu a cirkví. Cirkvi sa významne podieľajú na rozvoji mnohých sfér verejného života, kde je ich činnosť prospešná i pre štát.“ Z uvedeného jasne plynie, aký model sa v ČR uplatňuje. Ostatne, potvrdil to i Ústavný súd¹⁹ a vyslovil pre kooperácii. Toto riešenie nám bude východiskom v ďalšej kapitole.

¹⁴ DOSTÁL, Pavel. Odluka cirkví od štátu není jednoduchá. In LOUŽEK, Marek (ed). *Vztah cirkví a štátu. Sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004, s. 13 -14.; HANUŠ, Jiří. Kdo se bojí odľuky. In LOUŽEK, Marek (ed). *Vztah cirkví a štátu. Sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004, s. 27 - 28.; BUBIK, Rudolf. Odluka cirkve od štátu – historie, perspektivy. In LOUŽEK, Marek (ed). *Vztah cirkví a štátu. Sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004, s. 56.

¹⁵ DUKA, Dominik. Přátelská odluka a kooperace jsou si blízke. In LOUŽEK, Marek (ed). *Vztah cirkví a štátu. Sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004, s. 20.

¹⁶ KRÍŽ, Jakub. Neutralita, nebo nepřátelství? Poznámky ke vztahu štátu a náboženství. *RCP*, 2010, roč. 46, č. 2, s. 166.

¹⁷ KRÍŽ, Jakub. Neutralita, nebo nepřátelství? Poznámky ke vztahu štátu a náboženství. *RCP*, 2010, roč. 46, č. 2, s. 174.

¹⁸ ČEPLÍKOVÁ, Margita. *Štát, cirkvi a právo na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2005, s. 14 - 15.

¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 01.07.2010, sp. zn. Pl. ÚS 9/07.

2 SPRÁVA NA ÚSEKU CIRKVÍ

Potreba regulácie pôsobenia cirkví v právnom štáte je zrejmalá. Štát nemá len garantovať výkon práv plynúci z náboženskej slobody, ale má taktiež chrániť občanov pred pôsobením náboženských subjektov, ktoré by ohrozovali verejnú bezpečnosť, mravnosť, poriadok a slobody druhých.²⁰ Regulácia, teda udržiavanie sledovanej veličiny na hodnote približne rovnakej, je jedným z najdôležitejších nástrojov, ktorými štát vykonáva svoju základnú funkciu, ktorou je ochrana základných spoločenských hodnôt.²¹ Obecne sa správou rozumie činnosť smerujúca k plneniu verejného záujmu, pri čom môže vo veciach autoritatívne a jednostranne rozhodovať²². Správne právo²³ ako súbor verejnoprávnych noriem sa v oblasti cirkví prejavuje čo do organizácie, činnosti a procesných postupov verejnej správy. Tá je predstavovaná predovšetkým štátnymi orgánmi, ktoré činnosť cirkví a výkon náboženskej slobody regulujú, nemôžu však zasahovať do autonómnych záležitostí cirkví garantovaných Listinou.

Vecná príslušnosť v oblasti štátnej správy vo veciach cirkví náleží MK, ktoré je zároveň ústredným správnym úradom²⁴. Z organizačného hľadiska výkon štátnej správy zabezpečuje odbor cirkví MK. Odbor cirkví koná na základe poverenia plynúceho z Organizačného poriadku MK, ktorý mu stanoví právomoc najmä v správnom konaní vo veciach registrácie cirkví, registrácie zväzov cirkví, evidencie právnických osôb, legislatívnej činnosti v oblasti cirkví, správe a rozdeľovaní finančných prostriedkov poskytovaných jednotlivým cirkvám.²⁵ S financovaním súvisí najmä poskytovanie platov duchovným a opravy cirkevného majetku. Odbor cirkví sa ďalej člení na dve oddelenia: oddelenie koncepčné a právne a oddelenie ekonomicko-správne. V kompetencii ministerstva je i vedenie cirkevných registrov.

²⁰ PŘIBYL, Stanislav. Právni ochrana před novými náboženskými hnutími a destruktivními kulty podle zákona č. 3/2002 Sb. *Právnik*, 2004, roč. 143, č. 5, s. 502.

²¹ POMAHAČ, Richard. *Základy teorie veřejné správy*. Plzeň: Aleš Čenek, 2011, s. 240.

²² HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 82.

²³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 38.

²⁴ Zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných orgánů státní správy; § 1 písm. c) CirkZ.

²⁵ Ministerstvo kultury České republiky [online]. Výročná správa MKČR za rok 2010 [cit. dňa 15.02.2012]. Dostupná na <<http://www.mkcr.cz/cz/ministerstvo/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-ministerstva-kultury-za-rok-2010-90764/>>.

2.1 Registrácia²⁶

Prvý zákon o cirkvách²⁷ s registráciou spájal zisk početných oprávnení. Konceptia nového zákona je odlišná, spojená s väčšou mierou administratívnej náročnosti. Registračný princíp je stanovený v § 6 CirkZ, ktorého výsledkom je registrácia žiadajúcej cirkvi. MK vo svojej výročnej správe za rok 2010 uvádza, že v jeho kompetencii je „správne konanie týkajúce sa registrácie cirkví a evidencie právnických osôb“²⁸. Možno však s týmto tvrdením súhlasiť? Iba ak čiastočne. Registrácia je administratívnoprávny postup²⁹ orgánov štátnej správy k zaregistrovaniu subjektu do príslušného registra po splnení dopredu stanovených kritérií. Správne konanie ako také upravuje SŘ v § 9 ako postup správneho orgánu, ktorého výsledkom má byť vydanie správneho rozhodnutia. Čo je správnym rozhodnutím nachádzame v § 67 SŘ. Je ním konštitutívne alebo deklaratórne rozhodnutie správneho orgánu, ktorým sa rozhoduje o právach a povinnostiach menovite určených osôb. Rovnako tak pod definíciu spadajú procesné rozhodnutia, v prípadoch určených zákonom.

V § 27 ods. 1 CirkZ je stanovená obecná použiteľnosť predpisov o správnom konaní. Návrh na registráciu podáva prípravný výbor. Jeho obsahom je základná charakteristika cirkvi, jej učenie a poslanie, zápis o založení cirkvi, podpisy najmenej 300 plnoletých osôb hlásiacich sa k cirkvi a základný dokument. MK následne v konaní o registrácii skúma splnenie podmienok, podstatných náležitostí návrhu, či činnosť cirkvi nie je v rozpore s jej základným dokumentom a podmienkami CirkZ a prípadne koná dokazovanie. MK je povinné vydať rozhodnutie v lehote stanovenej obecnými predpismi pre správne konanie³⁰ (§ 14 ods. 7 SŘ). Rozhodnutie ministerstva môže mať trojakú podobu - rozhodne o tom, že sa cirkev registruje (§ 14 ods. 2 CirkZ), konanie zastaví, ak po dodatočnej lehote nie sú doplnené údaje (§ 13 ods. 3 CirkZ), alebo návrh zamietne (§ 14 ods. 3 CirkZ). Rozhodnutie o registrácii musí byť doručené zmocnencovi prípravného výboru a po nadobudnutí právnej moci rozhodnutia je registrácia zapísaná do príslušného registra. Z uvedeného môžeme

²⁶ Zoznam registrovaných cirkví je Prílohou č. 2 tejto práce.

²⁷ Zákon č. 308/ 1991 Sb., o svobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností.

²⁸ Ministerstvo kultúry Českej republiky [online]. Výročná správa MKČR za rok 2010 [cit. dňa 15.02.2012]. Dostupné na <<http://www.mkcr.cz/cz/ministerstvo/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-ministerstva-kultury-za-rok-2010-90764/>>.

²⁹ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 251.

³⁰ § 71 ods. 1 SŘ stanoví, že správný orgán je povinný vydať rozhodnutie bez zbytočného odkladu, pokiaľ to nie je možné, v lehote 30 dní.

učiniť záver, že konanie o registrácii vedené MK je skutočne správnym konaním³¹ podľa § 9 SŘ, ktorého výsledkom je vydanie správneho rozhodnutia, rozhodnutia o registrácii. Podporu pre toto tvrdenie nachádzam i v § 17 ods. 5 CirkZ, podľa ktorého zápis do registra o skutočnostiach, ku ktorým vydáva MK rozhodnutie, vykoná dňom právnej moci rozhodnutia. Ak teda ide o správne rozhodnutie, musí ako také spĺňať i náležitosti, ktoré zákon stanoví v § 67 ods. 2 SŘ. Nakoľko vlastnosťou uvedeného rozhodnutia je jeho právoplatnosť, možno proti nemu podať opravný prostriedok. Pretože sa jedná o rozhodnutie ministerstva, ako ústredného správneho úradu, je možné podať proti rozhodnutiu rozklad v lehote 15 dní od oznámenia.³² Podanie rozkladu upravuje SŘ v § 152. Registrovaná cirkev môže byť zrušená, ak porušuje právny poriadok ČR, pričom konaniu o zrušení registrácie musí vždy predchádzať výzva ministerstva k náprave a upusteniu od nezákonného jednanja.³³ Rozhodnutie o zrušení registrácie je taktiež správnym rozhodnutím.

Rozhodnutím o registrácii sa štát nevyjadruje v zmysle vhodnosti náboženskej náuky, nijak neposudzuje povahu náboženského učenia cirkvi a náboženskej spoločnosti, stanovuje len podmienky pre registráciu, ktoré sú rýdzo formálne. Existoval spor o tom, či vôbec MK môže posudzovať a konštituovať vznik cirkvi, nakoľko sám CirkZ v § 4 ods. 1 stanoví, že cirkev vzniká dobrovoľným združovaním fyzických osôb a samostatne rozhoduje o veciach spojených s vyznávaním viery, o organizácii náboženského spoločenstva a o vytváraní k tomu určených inštitúcií, teda bez ingerencie štátnej správy. Zrazu mohol orgán štátnej správy rozhodnúť o vzniku právnej subjektivity, čo sa cirkvám priechilo. K povahe rozhodnutia sa vyjadril Ústavný súd. Individuálny právny akt, akým rozhodnutie o registrácii je, má konštitutívne účinky a svojou podstatou predstavuje akceptáciu štátu vo vzťahu ku vzniku konkrétneho združenia.³⁴ Ústavný súd však uvádza, že právna existencia cirkvi vyplýva predovšetkým z kanonického práva a štátna moc nemôže mať ambíciu tieto inštitúcie právne regulovať. Ďalej uvádza, že stanovením podmienok pre uznanie ich právnej osobnosti zaručuje minimum ochrany ostatných účastníkov súkromnoprávných majetkových vzťahov. Štát teda, napriek konštitutívnej povahe rozhodnutia, ktorým je zavŕšený proces registrácie, neprehlasuje vznik cirkvi ako

³¹ Zhodne: KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 203 – 205 a 302.

³² Zhodne: KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 203.

³³ KLÍMA, Karel (ed). *Komenář k Ústavě a Listině - 2. díl*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1091.

³⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30.11.2004, sp. zn. I. ÚS 708/02.

takej, ale konštituuje vznik jej právnej subjektivity pre vzťahy vznikajúce v oblasti sekulárneho práva.

Registráciou získa cirkev a náboženská spoločnosť výhody trojitého typu:

1. zisk statusu právnickej osoby,
2. možnosť vyučovať a vychovávať svojich duchovných i laických pracovníkov vo svojich vlastných školách a iných zariadeniach i na vysokých školách bohosloveckých a bohosloveckých fakultách a
3. možnosť zisku oprávnenia k výkonu zvláštnych práv.

Zatiaľ, čo v prípade prvom sa cirkev registráciou stáva právnickou osobou ex lege, v ďalších dvoch prípadoch je stanovená len možnosť nadobudnuté oprávnenia využiť k plneniu svojho poslania. Okrem nich však môžu cirkvi vykonávať i ďalšie práva, ktoré získavajú práve len cirkvi registrované, napr. právo evidovať svoje právnické osoby.

2.2 Evidencia

Cirkvi majú v čl. 16 ods. 2 Listiny mimo iné zaručené právo ustanovovať orgány, duchovných, zriaďovať rehoľné a iné cirkevné inštitúcie nezávisle na štátnych orgánoch. Jedná sa o základné právo, ktorým disponujú cirkvi ako špecifické právnické osoby.³⁵ Prejavom výkonu slobody náboženstva je i zakladanie evidovaných právnických osôb³⁶. Právnické osoby cirkví môžu vznikať jednak podľa CirkZ ako evidované, jednak im môže byť právna subjektivita priznaná zvláštnymi zákonmi, napr. obchodným zákonníkom³⁷. Pre získanie subjektivity podľa CirkZ je potrebné do 10 dní po založení podať návrh na evidenciu subjektu MK (§ 16 CirkZ). Konanie vedené MK je odlišné oproti registračnému, nakoľko sa nejedná o správne konanie za účelom vydania správneho rozhodnutia³⁸. Na evidenciu je po splnení

³⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 08.10.1998, sp. zn. IV. ÚS 171/97.

³⁶ Zákonom č. 308/1991 Sb. boli tieto právnické osoby označené ako cirkevné. Novelou súčasného cirkevného zákona pod č. 495/2005 Sb. bolo toto označenie nahradené termínom evidované. Napriek novému zákonnému pojmu právna náuka i právne predpisy používajú často rôzne označenie pre evidované právnické osoby, mnohokrát práve i termín cirkevné právnické osoby. Viac k tomu: KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 203 - 205, s. 214 - 235.

³⁷ Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

³⁸ K určení či evidencia evidovaných právnických osôb je správnym rozhodnutím ako i k účinkom ich zápisu do príslušného registra existuje množstvo rozdielných právnych názorov. Prikláňam sa k záveru J. Kříža, ktorý evidenciu nezaraďuje medzi správne konania. Z nálezov Ústavného súdu plynie, že účinky zápisu nie sú jednoznačné a zahŕňajú v sebe ako prvky deklaratórne, tak i konštitutívne. Viac k problematike: KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 203 - 205, s. 228 - 230 a 302 - 303.

podmienok právny nárok. MK po splnení formálnych náležitostí vykoná evidenciu zápisom do registra do piatich dní od doručenia návrhu, bez vydania špeciálneho, samostatného rozhodnutia. Zápis sa prevedie ex tunc, ku dňu založenia právnickej osoby. Evidencia predstavuje zápis evidovanej právnickej osoby do príslušného registra ku dňu určenému zákonom. Podporu pre tvrdenie, že k evidencii evidovanej právnickej osoby MK nevydáva žiadne rozhodnutie nachádzam v § 17 ods. 5 CirkZ. Podľa jeho dikcie zápisy a ich zmeny vykonáva MK ku dňu stanovenému zákonom a v takýchto prípadoch MK nevydáva rozhodnutie.

Zásada autonómie cirkví spočíva predovšetkým v tom, že štát do činnosti cirkví nesmie zasahovať, pokiaľ sa aktivita cirkví obmedzí na vnútorné záležitosti³⁹. Teda i zakladanie právnických osôb na základe svojich vnútorných predpisov. Problematiku cirkevných právnických osôb riešil nález Ústavného súdu pod sp. zn. Pl. ÚS 6/02. Podľa neho evidencia zo svojej podstaty nepredstavuje konštitutívny, ale deklaratórny právny akt. Preto môže byť k evidencii navrhovaná inštitúcia, ktorá je založená, s účinkami späťne, t.j. ku dňu založenia cirkevnej právnickej osoby. Skutočný význam evidencie, podľa jeho konštatovania, tkvie vo funkcii informačnej a funkcii ochrany práv tretích osôb a tak má byť aj vykonávaný. Evidencia sama o sebe nepodmieňuje vznik a zánik cirkevných právnických osôb.⁴⁰ Nález Ústavného súdu vedený pod sp. zn. Pl. ÚS 2/2006 rozvinul prvotný judikát a vo vzťahu k evidencii zhodnotil, že je dôležitejšie posúdenie legitímnosti podmienok a či v adekvátnej proporcii vystihujú stret dotknutých ústavných hodnôt. Napriek tomu, že k právnemu vzniku evidovanej právnickej osoby nedochádza samotnou perfekciou zriaďovacieho aktu, považuje Ústavný súd toto obmedzenie za ústavnoprávne konformné vyvážené princípom právnej istoty a ochrany tretích osôb.⁴¹ Splnenie podmienok kladených na cirkví, nutných k evidencii svojich právnických osôb tak, ako z uvedeného nálezu vyplýva, nepredstavuje zásah do ich garantovaných práv. Nie sú neprimerané a z interpretácie zákona plynie ministerstvu povinnosť zaevidovať právnické osoby vždy, pokiaľ budú podmienky pre evidenciu splnené.

Individuálne právne akty (správne akty) Ministerstva kultúry, súvisiace s registráciou cirkví a evidenciou ich právnických osôb, podliehajú súdnemu

³⁹ Nález Ústavného soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02.

⁴⁰ Nález Ústavného soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02.

⁴¹ Nález Ústavného soudu ze dne 30.10.2007, sp. zn. Pl. ÚS 2/06.

prieskumu, ktorý je procesnou garanciou ochrany subjektívnych práv dotknutých subjektov.⁴²

2.3 Zvláštne práva

Základné práva majú cirkvi garantované Listinou. Samozrejme, v ich dispozícii sú i práva iné a môžu konať všetko, čo sa neprieči zákonu. V prípade, ak chcú vstúpiť do verejnej sféry, môžu registrované cirkvi požiadať o výkon práv zvláštnych, nadštandardných. Taxatívny výpočet práv je uvedený v § 7 CirkZ.⁴³ Ako uvádza i dôvodová správa⁴⁴ k CirkZ: „tieto práva nie sú právami náboženskej slobody, ktoré sú dané Listinou. Preto sú označené ako zvláštne práva a môžu ich využívať cirkvi a náboženské spoločnosti, u ktorých je možné na základe ich dlhšej činnosti do značnej miery garantovať serióznosť v tomto pôsobení, ale tiež patričné odborné zázemie pre takúto činnosť.“ Zákonodarca vyjadruje dôveru cirkvám, ktoré sa na území svojou činnosťou dlhodobo osvedčili a k tomu majú profesionálne predpoklady pre vstup do verejnoprávnej sféry.⁴⁵ Niektoré zvláštne práva sú oprávnenia verejnoprávneho charakteru, ktorými je posilnené postavenie cirkví ako verejnoprávnej samosprávy oddelené čo do správy svojej činnosti od štátu.⁴⁶ Rozhodnutím štátu, že bude nápomocný cirkvám v ich činnosti, je vyjadrená jeho vôľa a jeho vlastné rozhodnutie. Je to opäť len štát, ktorý v takýchto prípadoch môže stanoviť podmienky, ktoré musia subjekty splniť, aby im vzniklo oprávnenie na súčinnosť štátu, ktorú sa rozhodol poskytnúť.⁴⁷

⁴² Usnesení Ústavního soudu ze dne 19.08.2004, sp. zn. Pl. ÚS 2/04.

⁴³ „Registrovaná cirkev a náboženská spoločnosť môže za podmienok stanovených týmto zákonom k plneniu svojho poslania získať oprávnenie k výkonu týchto zvláštnych práv: a) vyučovať náboženstvo na štátnych školách podľa zvláštného právneho predpisu, b) poveriť osoby vykonávajúcej duchovnú činnosť k výkonu duchovnej služby v ozbrojených silách Českej republiky, v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, zabezpečovacia detencia, ochranné liečenie a ochranná výchova, c) byť financovaná podľa zvláštného právneho predpisu o finančnom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností, d) konať obrady, pri ktorých sú uzatvárané cirkevné sobáše podľa zvláštného právneho predpisu, e) zriaďovať cirkevné školy podľa zvláštného právneho predpisu, f) zachovávať povinnosť mlčanlivosti duchovných v súvislosti s výkonom spovedného tajomstva alebo s výkonom práva obdobného spovednému tajomstvu, ak je táto povinnosť tradičnou súčasťou učenia cirkví a náboženskej spoločnosti najmenej 50 rokov; tým nie je dotknutá povinnosť prekaziť trestný čin uložená zvláštnym zákonom.“

⁴⁴ Důvodová zpráva k zákonu 3/2002 Sb. ze dne 25.04.2001 [online]. [cit. dňa 05.01.2012]. Dostupné na: <<http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/cns2.htm>>.

⁴⁵ PŘIBYL, Stanislav. Uznávaní církví a náboženských společností státem- porovnání právního stavu v České a Slovenské republice. *Právník*, 2011, roč. 150, č. 3, s. 273.

⁴⁶ KLÍMA, Karel (ed). *Komenář k Ústavě a Listině - 2. díl. 2. vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1089.

⁴⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02.

Prvý cirkevný zákon takto označované oprávnenia nepoznal, ako ani systém ich priznávania. Nový cirkevný zákon s ich zavedením vytvoril tzv. dvojstupňový systém⁴⁸. V ňom sú zvláštne práva priznávané nie prvotnou registráciou, ale až v „druhom stupni“⁴⁹. Pôvodná úprava priznávala po prvotnej registrácii štátnym orgánom cirkvám získanie viacerých práv, z ktorých sa niektoré „presunuli“ novou úpravou medzi práva zvláštne, s ktorých výkonom je už spojená väčšia administratívna náročnosť v podobe ďalšieho konania a rozhodovania orgánu štátnej správy. Oprávnenia k výkonu zvláštnych práv získané cirkvami podľa predošlej právnej úpravy im zostali zachované. Možno hovoriť o istej výhode, nakoľko nemusia prechádzať novo stanoveným procesom. Ako inak než diskriminačné môžeme označiť ďalšie ustanovenie § 27 ods. 8 CirkZ, ktoré MK umožňuje udeliť výnimku a priznať oprávnenie k výkonu zvláštnych práv i bez splnenia zákonných podmienok⁵⁰. S. Přibyl⁵¹ ustanovenie označuje za „široké a vágne dávajúce veľký priestor administratívne uváženiu“. Zákonodarca do rúk MK zveruje rozhodovanie o priznaní zvláštnych práv bez splnenia podstatných náležitostí, bez stanovenia výkladu a bližších podmienok, podľa akých má MK postupovať a posudzovať danú cirkev. Nemyslím si, že vyvažovať tento nedostatok súhlasom vlády je vhodné. Nakoľko bola stanovená 5 ročná lehota, ktorá uplynula dňom 7.1.2007, ide už len o obsolentné ustanovenie.

Výkon zvláštnych práv upravujú samostatné právne predpisy, ktoré stanovujú ďalšie podmienky pre ich výkon. K výkonu niektorých práv sú uzatvárané dohody, ktoré zostávajú v platnosti do doby prijatia zvláštnych právnych predpisov. Uzatvárajú sa však i v súčasnosti, najmä v oblasti duchovnej služby. Podmienka vydania zvláštného predpisu nie je úplne naplnená u práva pod písm. f) (právo zachovávať povinnosť mlčanlivosti duchovnými v súvislosti s výkonom spovedného tajomstva), ktoré nespadá pod pôsobnosť samostatného zákona, ale výkon práva upravuje čiastočne trestný zákonník.

⁴⁸ PŘIBYL, Stanislav. Pojetí tzv. "zvláštních práv" církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 7, s. 711.

⁴⁹ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, 81 s.

⁵⁰ „Ministerstvo so súhlasom vlády môže učiniť výnimku a priznať oprávnenie k zvláštnym právam ... cirkvám, ktoré reprezentujú významné svetové náboženstvo s dlhodobou historickou tradíciou, pôsobi na území ČR a sú registrované podľa tohto zákona. V tomto prípade sa nevyžaduje splnenie podmienok podľa § 11 ods. 1 a 4. ... Výnimku je možné udeliť len do 5 rokov od nadobudnutia účinnosti tohto zákona.“

⁵¹ PŘIBYL, Stanislav. Právní ochrana před novými náboženskými hnutími a destruktivními kultury podle zákona č. 3/2002 Sb. *Právník*, 2004, roč. 143, č. 5, s. 517.

2.3.1 Podmienky získania oprávnenia

Cirkev môže žiadať o priznanie buď všetkých zvláštnych práv, alebo práv s výnimkou povinnosti mlčanlivosti duchovných v súvislosti so spovedným tajomstvom. Žiadosť o priznanie oprávnení k výkonu zvláštného práva môže cirkev podať až po 10 ročnej existencii, avšak povinnosť mlčanlivosti duchovných musí byť tradičnou súčasťou učenia cirkvi minimálne 50 rokov. Nakoľko sú práva priznávané ako celok, nesplnením podmienok by muselo ministerstvo odmietnuť návrh prijať. Hranica by sa tak v extrémnych prípadoch mohla predĺžiť z 10 na 50 rokov. Z uvedeného vyplýva, že sa jedná o práva kolektívne⁵², priznávané v určitých skupinách. A. I. Hrdina⁵³ uvádza, že neexistuje možnosť požiadať o priznanie výkonu len niektorých práv. Naproti tomu S. Příbyl⁵⁴ konštatuje, že zvláštne práva môžu vykonávať cirkvi, ktoré ich vykonávali do vstupu CirkZ v účinnosť a ak niektoré nevykonávali, môžu zažiadať o priznanie konkrétneho práva MK. Ak by sme totiž odmietli možnosť žiadať o výkon práva doposiaľ nezískaného, zasahovali by sme do práv cirkví a tieto by sme i znevýhodňovali. Ostatne i vo výročnej správe MK⁵⁵ je uvedené, že oprávnenie je možné priznať i samostatne.

Orgán registrovanej cirkvi môže požiadať o priznanie oprávnenia k výkonu zvláštnych práv, ak je daná cirkev registrovaná nepretržite po dobu 10 rokov, zverejňovala každoročne 10 rokov pred podaním návrhu výročnej správy a riadne plní záväzky voči štátu i tretím osobám. Obsahom návrhu musia byť podpisy najmenej 1 promile plnoletých osôb hlásiacich sa k cirkvi, prehlásenie o činnosti, texty výročných správ a v prípade práva zachovávať povinnosť mlčanlivosti duchovnými v súvislosti s výkonom spovedného tajomstva i dokument potvrdzujúci, že právo tvorí tradičnú súčasť učenia cirkvi (§ 11 CirkZ). Podaním návrhu je zahájené správne konanie⁵⁶ pred MK, pričom tu MK disponuje možnosťou značného administratívneho

⁵² KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 203 - 205, 183.

⁵³ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 169.

⁵⁴ PŘIBYL, Stanislav. Církevní sňatky - kdy je uznává stát. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 2, s. 9 - 12.

⁵⁵ Dňa 13.05.2010 zažiadala spoločnosť Svedkovia Jehovovi o priznanie práva § 7 ods. 1 písm. f). Výkon oprávnenia im bol MK priznaný rozhodnutím zo dňa 15.11.2010. Ministerstvo kultúry Českej republiky [online]. Výročná správa MKČR za rok 2010 [cit. dňa 15.02.2012]. Dostupné na <<http://www.mkcr.cz/cz/ministerstvo/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-ministerstva-kultury-za-rok-2010-90764/>>.

⁵⁶ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 183.

uváženia⁵⁷. Legalizačná úloha ministerstva je prieskumná a to vo vzťahu k formálnym náležitostiam návrhu i k obsahovým náležitostiam návrhu.⁵⁸ Obdobne ako u registrácie je vydané správne rozhodnutie podľa SŘ potvrdzujúce priznanie oprávnenia k výkonu zvláštnych práv alebo rozhodnutie zamietajúce. Procesné rozhodnutie o zastavení konania vydá MK v prípade nedoplnenia náležitostí návrhu. Oprávnenie k výkonu sa cirkvi priznáva dňom právnej moci rozhodnutia (§ 9 CirkZ) a k tomuto dňu je oprávnenie zapísané MK i do príslušného registra. Zákon výslovne nestanoví lehotu, v ktorej má MK rozhodnutie vydať, ako je tomu v prípade registrácie. Zo subsidiárneho použitia SŘ (§ 27 ods. 1 CirkZ) možno dovodiť použitie lehoty práve ako pri registrácii.

Cirkvám registrovaným dvojstupňovo je uložená zákonná povinnosť zverejňovať výročné správy i po priznaní oprávnenia k výkonu zvláštnych práv. Zákon však presne nestanoví náležitosti, aké má výročná správa obsahovať. Preto ministerstvo len zisťuje, či daná cirkev v ročnom období zverejnila dokument, ktorému by sa dal pričítať charakter výročnej správy, bez ohľadu na jeho skutočný názov.⁵⁹ MK má právomoc zahájiť konanie o zrušení oprávnení k výkonu zvláštnych práv, ak cirkev závažným spôsobom alebo opakovane porušuje záväzky voči štátu alebo tretím osobám, z podnetu orgánu štátnej správy, ako i v prípade neplnenia povinnosti zverejňovať výročné správy alebo nezverejnenia čo i len jednej. Zákon č. 420/2011 Sb., o zmene niektorých zákonov v súvislosti s prijatím zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb, novo stanovil, že konanie možno zahájiť i v prípade, že registrovaná cirkev prestala spĺňať podmienku bezúhonnosti. Treba podotknúť, že v prípade, že rozhodnutím MK vysloví zrušenie oprávnenia k výkonu zvláštnych práv, ruší sa oprávnenie k výkonu všetkých doposiaľ priznaných práv podľa § 7 ods. 1 CirkZ (§ 21 ods. 3 CirkZ). Fakt, že sa zvláštne práva rušia ako celok je vyjadrením ich kolektívnej povahy. Podľa dôvodovej správy⁶⁰ je zverejňovanie výročných správ nástrojom informovania verejnosti. ČBK to vnímala ako zavádzanie

⁵⁷ PŘIBYL, Stanislav. Význam nálezů Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církví v ČR. *RCP*, 2004, roč. 29, č. 3, s. 207.

⁵⁸ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, s. 252.

⁵⁹ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 181.

⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu 3/2002 Sb. ze dne 25.04.2001 [online]. [cit. dňa 08.01.2012]. Dostupné na: <<http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/cns2.htm>>.

nových administratívnych opatrení a kontrol.⁶¹ Možnosť zahájiť vyššie uvedené konanie práve pre porušenie povinnosti zverejňovať výročné správy bolo predmetom nálezu ÚS so sp. zn. Pl. ÚS 6/02. Ústavný súd v ňom odkázal na princíp proporcionality, podľa ktorého by mala zákonná úprava dôsledne zachovávať vyváženosť vzťahu medzi porušením práva zo strany cirkvi na strane jednej a medzi uplatnenou sankciou štátom na strane druhej. Porušenie informačnej povinnosti zverejňovať výročné správy je sankcionované zrušením práv spadajúcich svojou povahou do oblasti náboženskej činnosti.⁶² Ústavný súd dospel k záveru, že takáto zákonná úprava je neústavná. Neústavnosť sa prejavuje i voči jednotlivcovi, ktorému sa nedostane práv vyplývajúcich z náboženskej slobody len preto, že jeho cirkev neplní štátom stanovenú administratívnu povinnosť.⁶³ Tým by sme vlastne dospeli k úplne nežiaducemu výsledku, kedy by štátna moc, predstavovaná MK, nepriamo a necielene zrušením oprávnenia k výkonu zvláštnych práv, čo za iných podmienok je dovolené, zasiahla do individuálneho práva jednotlivca, ktoré však nemôže byť obmedzované žiadnou štátnou mocou.

2.3.2 Súkromnoprávny alebo verejnoprávny status cirkví?

Status cirkvi nie je jednoznačne určený a je častým predmetom doktrinálnych sporov. V niektorých oblastiach sa tak registrované cirkvi prejavujú ako korporácie súkromnoprávne⁶⁴, v iných ako verejnoprávne.⁶⁵ Podľa cirkevného zákona je postavenie cirkví trojaké⁶⁶:

1. ako združenie fyzických osôb, ktoré vyznávajú rovnaké náboženstvo či vieru za účelom ich slobodného prejavu,

⁶¹ PŘIBYL, Stanislav. Význam nálezů Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církví v ČR. *RCP*, 2004, roč. 29, č. 3, s. 206.

⁶² Nález Ústavního soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02.

⁶³ PŘIBYL, Stanislav. Pojetí tzv. "zvláštních práv" církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 7, s. 721.

⁶⁴ Súkromnoprávnou korporáciou sa rozumie združenie osôb za účelom sledovania spoločného cieľa ako samostatný právny subjekt, na ktorý (ako celok, nie na jednotlivých členov) sú vzťahnuté práva a povinnosti; ide o jednu z foriem právnickej osoby. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 238.

⁶⁵ TRETERA, Jiří, Rajmund. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 72.

⁶⁶ STUNA, Stanislav, ŠVESTKA, Jiří. Několik úvah nad postavením církví a náboženských společností v českém právním řádu; Nad návrhem zákona o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 12, s. 576.

2. ako právnické osoby súkromného práva, registrované podľa CirkZ, ktoré môžu prihlasovať k evidencii svoje orgány a inštitúcie zriaďované podľa vnútorných cirkevných predpisov a
3. ako nositeľov určitých zvláštnych oprávnení verejnoprávneho charakteru, ktorých vznik je podmienený rozhodnutím štátneho orgánu a predchádzajúcou registráciou.

Pri definovaní VPK použijem definíciu prof. Sládečka⁶⁷, ktorý za základné znaky VPK považuje právnú subjektivitu, uplatnenie členského princípu, založenie zákonom alebo správnym aktom, právomoc rozhodovať vo veciach „verejných“ a relatívne nezávislé postavenie. Budeme posudzovať, či jednotlivé znaky napĺňa i cirkev.⁶⁸

Právnickou osobou sa cirkev stáva momentom registrácie MK a právoplatným rozhodnutím sa jej priznáva i právna subjektivita. Cirkvi majú hierarchickú štruktúru svojich orgánov a jednotlivé osoby hlásiace sa k nej predstavujú **člensky organizovaný substrát**, ktorý sa podieľa a spolupôsobí pri výkone úloh cirkvi. Cirkvi sú spôsobilé k majetkovým úlohám, nadobúdajú majetok pre seba, môžu ním voľne disponovať a vstupovať do právnych vzťahov. Rovnako nesú zodpovednosť za následky svojho konania. Problematickou sa javí podmienka **zriadenia zákonom alebo iným vrchnostenským aktom na základe zákona**. Žiaden zákon totiž výslovne nestanoví, že cirkvi sú verejnoprávnymi korporáciami. Cirkev vzniká bez ingerencie štátnej moci, avšak rozhodnutím o registrácii, ktoré predstavuje správny akt, je konštituovaná s účinkami pre sekulárne právo. Obdobne je to i rozhodnutím o priznaní zvláštnych práv. Povedané inými slovami, registrácia vykonaná ministerstvom je správnym rozhodnutím. Je teda vrchnostenským aktom orgánu štátnej správy vykonaným na základe právomoci stanovenej ministerstvu CirkZ. Následne o právomoc konať najmä **opatrovateľské**⁶⁹ (nevchnostenské) **úlohy** žiadajú cirkvi ministerstvo, ktoré im po splnení zákonných podmienok oprávnenie k výkonu zvláštnych práv prizná. Otázkou je, či zvláštne práva môžeme považovať za verejnoprávne úlohy. Na to naviažem ďalšou otázkou, kto by tieto úlohy plnil, keby niet cirkví? Akokoľvek však budeme hľadať odpoveď, zistíme, že je to štát. Z toho vyvodzujem, že ide o úlohy verejnoprávneho charakteru. Je zrejmé, že nie na všetky práva možno nazeráť rovnako - jedny predstavujú špecifický výkon náboženského

⁶⁷ SLÁDEČEK, V. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 21.

⁶⁸ Zhodne: RENTKOVÁ, Lucia. Cirkvi ako verejnoprávne korporácie? In VRABKO, Milan (ed). *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2008*. Bratislava: UK v Bratislave, 2008, s. 560- 565.

⁶⁹ Ekvivalent českého výrazu „pečovateľské“.

vyznania, druhé veřejnoprávní charakter mají.⁷⁰ Niektorí by zaiste mohli argumentovať, že cirkvi k výkonu zvláštnych práv používajú množstvo prostriedkov súkromnoprávných. Ako uvádza D. Hendrych⁷¹, nič nebráni tomu, aby pri plnení veřejnoprávných úloh korporácie používali i prostriedky súkromného práva. Problematickým by sa ďalej mohol zdať znak **nezávislosti**. Ako uvádza odborná náuka⁷² VPK sú subjekty od štátu odlišné, nejde o štátne orgány a tým pádom ich charakterizuje istá nezávislosť, na hierarchickom organizačnom systéme správnych úradov. Ak štát preniesol výkon určitých právomocí na inú entitu, je potrebné vykonávať jej kontrolu. Tá sa deje predovšetkým prostredníctvom správneho dozoru a kontroly vykonávanej súdnou mocou. Z hľadiska princípov organizácie verejnej správy sa uvedený model viaže s decentralizačným princípom, pre ktorý je typický prenos pôsobnosti a právomoci zo štátu na iný orgán verejnej správy (teda i VPK). L. Madleňáková⁷³ odmieta prijať fakt, že nad fungovaním cirkví vykonáva štát dozor. K. Beran⁷⁴ tvrdí, že sa na cirkvi nevzťahuje, tak ako tomu bolo v minulosti, zvláštny štátny dozor. Dozor v čase totality bol samozrejme úplne odlišný, vykonávaný národnými výbormi. Je teda otázne, či K. Beran odmieta i dozor v súčasnom ponímaní. Naopak D. Hendrych⁷⁵ uvádza, že štátny dozor sa neprejavuje v plnom rozsahu, ale len čo do kontroly zákonnosti, prípadne hospodárenia s finančnými prostriedkami štátu. K. Klíma⁷⁶ konštatuje, že CirkZ upravuje postavenie cirkví, ako i pôsobnosť MK ako orgánu štátnej správy určeného k dozoru. Prikláňam sa k jeho názoru. Správny dozor⁷⁷ vykonáva MK tak napr. kontrolou výročných správ, možnosťou zahájiť konanie o zrušení registrácie, či oprávnenia k výkonu zvláštnych práv.

Sám zákonodarca vo svojom stanovisku k ústavnej sťažnosti⁷⁸ uvádza, že je možné cirkvám priznať štatút veřejnoprávných korporácií, ale rozhodol sa zvoliť iný

⁷⁰ Zhodne: BERAN, Karel. *Právnícké osoby veřejného práva*. Praha: Linde Praha, 2006, s.166.

⁷¹ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo. Obecná část*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 106.

⁷² SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 239.

⁷³ RENTKOVÁ, Lucia. Cirkvi ako veřejnoprávne korporácie? In VRABKO, Milan (ed). *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2008*. Bratislava: UK v Bratislave, 2008, s. 563 - 564.

⁷⁴ BERAN, Karel. *Právnícké osoby veřejného práva*. Praha: Linde Praha, 2006, s.170.

⁷⁵ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo. Obecná část*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 106.

⁷⁶ KLÍMA, Karel (ed). *Komentář k Ústavě a Listině - 2. díl*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1087.

⁷⁷ Správnym dozorem sa chápe zákonom povolená činnosť správy, pri ktorom dozorný orgán sleduje správanie nepodriadených subjektov (fyzických osôb, právnických osôb súkromného i veřejného práva) a vo svojej špecializovanej pôsobnosti ich porovnáva so správaním žiaducim. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 215.

⁷⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02.

model právnej úpravy a tým je, že samé cirkvi nemôžu vybavovať svoje inštitúcie právnou subjektivitou, ale môže tak urobiť len právny poriadok daného štátu. Rozhodovanie Ústavného súdu o statuse cirkví taktiež nie je jednoznačné. Vo vyššie uvedenom náleze explicitne stanovil ich súkromnoprávny charakter, i keď v ostatných častiach nálezu z výkladu skôr vyplýva charakter verejnoprávny.⁷⁹ Rovnako k tomuto statusu speje i výklad nálezu ÚS pod sp. zn. I ÚS 211/1996⁸⁰ a to tak, že v oblastiach, kde cirkev vystupuje ako verejnoprávna korporácia, právomoc štátnych orgánov vrátane súdov daná nie je a naopak právomoc daná je v prípadoch, kedy cirkev vystupuje v úlohe súkromnoprávnej korporácie.⁸¹

S využitím kapitoly o vzťahu štátu a cirkvi a vzťahu kooperácie sa kloním k názoru, že cirkvi po získaní oprávnenia k výkonu zvláštneho práva sú korporáciou verejnoprávnou. K. Beran⁸² ide vo svojom výklade ešte ďalej keď hovorí, že obecná subjektivita cirkví existuje nezávisle na akceptácii štátom, teda je možné hovoriť o cirkvi ako VPK i pred priznaním zvláštnych práv. Vyvodzuje to z rozhodnutia Ústavného súdu, v ktorom judikoval, že cirkvi existujú nezávisle na štáte a teda implicitne rozhodol o ich verejnoprávnom charaktere. Zároveň však dodáva, že cirkev disponuje s voľnosťou súkromnoprávnych subjektov ako i s verejnou mocou, bez toho, aby sa na ňu vzťahovali obmedzenia, podľa ktorých je možné verejnú moc uplatňovať len na základe a v medziach zákona. Z môjho osobného pohľadu mi vyplýva, že po priznaní opravenia k výkonu zvláštnych práv by sa mal cirkvám priznať i status VPK. Možno teda uzavrieť, že status cirkví je diferencovaný z ohľadom na fázu procesu, v ktorom sa nachádzajú a nie je jednoznačne definovaný zákonom, judikatúrou ani náukou.

⁷⁹ BERAN, Karel. *Právnické osoby veřejného práva*. Praha: Linde Praha, 2006, s.166.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 26.03.1997, sp. zn. I ÚS 211/96.

⁸¹ HRDINA, Antonín, Ignác. Pracovněprávní poměry duchovních a zákonník práce. *Právník*, 2007, roč. 146, č. 8, s. 949.

⁸² BERAN, Karel. *Právnické osoby veřejného práva*. Praha: Linde Praha, 2006, s. 149 - 150.

3 PÔSOBENIE CIRKVI A NÁBOŽENSKÝCH SPOLOČNOSTÍ V ŠKOLSTVE

V oblasti školstva môžu cirkvi žiadať o priznanie oprávnenia k výkonu dvoch zvláštnych práv. Jedným je právo vyučovať náboženstvo na štátnych školách podľa § 7 ods. 1 písm. a), druhým právo zriaďovať cirkevné školy podľa písmena e). Podmienky pre výkon oboch práv stanoví zhodný právny predpis, školský zákon.

Je potrebné si uvedomiť, že ide o práva dve. Zdá sa, že môže nastať istý paradox v prípade, kedy cirkev získa oprávnenie zakladať cirkevné školy, na ktorých ale nebude môcť vyučovať náboženstvo, pretože oprávnenie k výkonu tohto práva nezíska.⁸³ Tieto prípady sa podľa súčasného modelu priznávania oprávnení k výkonu zvláštnych práv vyskytovať nebudú, pretože sa priznávajú už ako celok. Dôsledkom uznávania práv podľa predošlej právnej úpravy podľa § 28 ods. 1 CirkZ došlo k situácii, že dnes sú to dve cirkvi, Bratská jednota baptistov a Jednota bratská, ktoré môžu zakladať svoje cirkevné školy, avšak oprávnenie vyučovať na nich náboženstvo im nie je priznané.⁸⁴

Súčasnú zákonnú úpravu v oblasti predškolského, základného, stredného, vyššieho odborného a iného vzdelávania predstavuje zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, ktorý v roku 2005 nahradil 3 samostatné zákony - zákon č. 76/1978 Sb.⁸⁵, zákon č. 29/1984 Sb.⁸⁶, a zákon č. 564/1990 Sb.⁸⁷ Oblasť vysokého školstva nespadá pod pôsobnosť školského zákona, ale je upravená vlastným zákonom č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. Samostatný zákon upravuje postavenie pedagogických pracovníkov.⁸⁸

3.1 Vyučovanie náboženstva na štátnych školách

Štátna správa zasahuje do výkonu práva vyučovať náboženstvo na štátnych školách len v nutnej miere. Súčasný stav sa ani prinajmenšom nedá zrovnať so situáciou v minulom storočí, kedy na výučbu počas prvej republiky dozerali cirkevné úrady a právo vrchného dozoru a správy prislúchalo štátu, počas totality bola činnosť

⁸³ Zhodne: HORÁK, Zábaj. *Cirkve a české školství*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 172.

⁸⁴ Príloha č. 3.

⁸⁵ Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zariadeniach.

⁸⁶ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středných škol (školský zákon).

⁸⁷ Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství.

⁸⁸ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících; GADASOVÁ, Dalimila. Základní školy, střední školy a vyšší odborné školy. In SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kol. *Správní právo zvláštní část*. Praha: Leges, 2011, s. 164.

učiteľa náboženstva podmienená štátnym súhlasom a vykonávaný dozor národnými výbormi, riaditeľmi škôl a vrchný dozor bol vykonávaný Štátnym úradom pre veci cirkevné.⁸⁹

Právo vyučovať náboženstvo na štátnych školách je v poradí prvým zvláštnym právom v § 7 ods. 1 CirkZ. Spomedzi všetkých je ako jediné zakotvené i na ústavnej úrovni v čl. 16 ods. 3 Listiny. Tým je právo vyučovať náboženstvo na školách povýšené na základné právo s čím súvisí jeho nezrušiteľnosť bežným zákonom. Listina v čl. 16 ods. 4 stanoví možnosť obmedziť právo v niekoľkých prípadoch. Obmedzenie predstavuje práve cirkevný zákon, ktorý právo vyučovať náboženstvo na štátnych školách obmedzuje len na cirkvi registrované a súčasne tie, ktorým bolo priznané oprávnenie k výkonu tohto práva.⁹⁰ Akokoľvek ustanovenie operuje s pojmom štátne školy, dopadá i na možnosť výučby náboženstva na súkromných školách.⁹¹ Pretože je právo vyučovať náboženstvo na štátnych školách garantované Listinou, musí byť jeho význam, ako práva ľudského, značný.⁹² Dôležité je najmä z hľadiska formovania morálnych hodnôt žiakov.

3.1.1 Vyučovanie náboženstva podľa § 15 ŠkolZ

Z dikcie Listiny plynie, že právo vyučovať náboženstvo stanoví zákon. Tým je práve školský zákon, ktorý vo svojom § 15 upravuje vyučovanie náboženstva. Z jeho obsahu vyplýva, že cirkev je viazaná zásadami a cieľmi upravenými v § 2 ŠkolZ a musí postupovať v súlade s nimi. Cirkev môže právo vykonávať sama, alebo po dohode s inou cirkvou, v spolupráci s ňou. Zákon stanoví písomnú formu takejto dohody. Vyučovanie náboženstva môže prebiehať na školách verejných i súkromných zriaďovateľov. Rozdielom je, že verejnoprávni zriaďovatelia majú povinnosť po splnení zákonných podmienok zaradiť výučbu náboženstva ako nepovinný predmet, kým u súkromných zriaďovateľov ide o možnosť. Na školách môže byť náboženstvo vyučované i pre prípad nesplnenia zákonných podmienok §

⁸⁹ HORÁK, Zboj. *Cirkve a české školství*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 141.

⁹⁰ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 96.

⁹¹ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 97.

⁹² „Cieľom výučby náboženstva na školách by malo byť vytváranie prostredia otvoreného všetkým žiakom bez ohľadu na ich sociálne zázemie, náboženské presvedčenie či národnosť, pretože škola nemá byť miestom pre kázanie či misionársku aktivitu, ale miestom stretávania rôznych náboženských a filozofických presvedčení, kde žiaci môžu získať povedomie o myslení a tradícii ostatných.“ PODHRÁZKÝ, Milan. *Přehled judikatury z oblasti školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 44.

15 ods. 2 ŠkolZ. V takýchto prípadoch postačí splniť podmienky stanovené v ods. 1 a 3 komentovaného ustanovenia.⁹³ Takéto nastavenie právnej úpravy je podľa mňa spôsobené práve charakterom práva vyučovať náboženstvo, kedy zákonodarca stanoví čo najmenej obmedzujúcich prekážok, aby čo najviac eliminoval zásahy do práva garantovaného cirkvám Listinou.

3.1.2 Podmienky vyučovania náboženstva

Do účinnosti školského zákona boli podmienky výučby náboženstva stanovené Metodickým pokynom Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy k organizovaniu a realizácii náboženskej výchovy na základných, stredných a špeciálnych školách.⁹⁴ Vtedajšia právna úprava bola protiústavná, nakoľko obmedzovať právo je možné len zákonom. A. I. Hrdina túto úpravu kritizoval. Nie je predsa možné stanovovať podmienky internou inštrukciou, akou pokyn je, pretože zaväzuje len subjekty administratívne podriadené, medzi ktoré v žiadnom prípade cirkvi radiť nemôžeme.⁹⁵ Je otázne, prečo zákonodarca nedefinoval podmienky výučby náboženstva zákonom. Ešte nepochopiteľnejšie je to, keď mu povinnosť ukladá sama Listina. Namiesto aktu zákonodarcu stanovuje podmienky MŠ ako ústredný správny úrad. Samozrejme, ministerstvo na vydanie pokynu nepotrebovalo žiadne zákonné zmocnenie, lebo ako uvádza V. Sládeček, právo vydávať vnútorné predpisy vyplýva zo vzťahov nadriadenosti a podriadenosti.⁹⁶ Akokoľvek teda zákonodarca svoju povinnosť primárne nesplnil, v roku 2004 výslovne zakotvil podmienky výučby do § 15 ŠkolZ. Poďme si ich teda bližšie rozobrať.

Pre otvorenie predmetu v školskom roku je potrebné, aby sa k predmetu prihlásilo aspoň sedem žiakov. Na tomto mieste zákon striktné rozlišuje jednotlivé cirkvi, nakoľko sedem prihlásených žiakov musí zvoliť rovnakú cirkev. Nie je rozhodné, ktorý ročník žiaci navštevujú. Zákon povoľuje spájanie týchto žiakov do jednej triedy s maximálnym počtom 30 žiakov. Ak počet prihlásených presiahne najvyšší počet, je potrebné vytvoriť triedu novú. V prípade, že nastane situácia opačná, môžu z dôvodu efektívnosti školy medzi sebou uzatvárať zmluvy o zlučovaní ich žiakov k vyučovaniu náboženstva spoločne. Zmluvy zároveň upravujú úhradu

⁹³ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentár*. Praha: ASPI, 2008, s. 57.

⁹⁴ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 177.

⁹⁵ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 177.

⁹⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 73.

nákladov spojených s týmto vyučovaním. Školy verejných zriaďovateľov k splneniu povinnosti výučby náboženstva ju môžu splniť buď zmluvne, alebo otvorením vlastného nepovinného predmetu.

3.1.3 Učitelia náboženstva

Školský zákon stanoví, že na školách výučbu zabezpečujú pedagogickí pracovníci (§ 7 ods. 7 ŠkolZ), ktorí spĺňajú podmienky pre výkon svojej činnosti podľa zákona o pedagogických pracovníkoch⁹⁷. To platí obdobne i pre učiteľov náboženstva (§ 15 ods. 3 ŠkolZ). Pre nich však zákon stanoví ďalšiu podmienku v podobe poverenia príslušným štatutárnym orgánom cirkvi. U rímskokatolíckej cirkvi poverenie vydáva štatutárny orgán príslušného biskupstva.

Učiteľ náboženstva, pôsobiaci v cirkevných školách i školách ostatných zriaďovateľov, získava odbornú kvalifikáciu vysokoškolským vzdelaním získaným na akreditovanom magisterskom študijnom programe v oblasti teologických vied, pedagogických vied zameraných na prípravu učiteľov náboženstva a pedagogických alebo spoločenských vied.⁹⁸ Nemôže sa teda stať, aby náboženstvo vyučovala osoba nekvalifikovaná, či už po stránke teologickej alebo pedagogickej. Poverený zástupca cirkvi môže s právnickou osobou, ktorá vykonáva činnosť školy, uzatvoriť pracovnú zmluvu alebo dohodu, čím medzi nimi vznikne pracovnoprávny vzťah.⁹⁹ Učiteľ náboženstva teda zásadne musí byť v právnom vzťahu s právnickou osobou.

3.1.4 Modely vyučovania náboženstva na školách

J. R. Tretera vo svojej publikácii¹⁰⁰ uvádza 3 modely vyučovania náboženstva na školách, ktoré sa vo svete uplatňujú. Náboženská výchova môže byť vyučovaná ako predmet povinný, povinne voliteľný (spolu s etikou) alebo nepovinný. Ako už z vyššie uvedeného textu vyplynulo, v Českej republike sa ustálil model nepovinnej výučby náboženstva. Tým, že zákonodarca použil tento model, presunul voľbu navštevovať hodiny náboženstva na žiakov a ich zákonných zástupcov. Podľa môjho názoru nie je táto úprava najvhodnejšia. Model povinnej výučby náboženstva evokuje

⁹⁷ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovníkoch.

⁹⁸ HORÁK, Zboj. *Círky a české školství*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 118.

⁹⁹ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 99.

¹⁰⁰ TRETERA, Jiří, Rajmund. *Stát a církve v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 104 - 107.

zásah do ústavne zaručeného práva na slobodu vyznania ako i právo byť bez vyznania, takže ho zásadne odmietam. Zostávajúci model, výučba náboženstva ako povinne voliteľného predmetu, sa uplatňuje na Slovensku. Žiaci si povinne počas vykonávania povinnej školskej dochádzky každoročne vyberú a povinne navštevujú buď hodiny náboženstva označované ako náboženská výchova alebo hodiny etiky označované ako etická výchova. De lege ferenda by som volila model povinne voliteľného predmetu.¹⁰¹ Myslím si, že povedomie o základných mravných hodnotách a náboženských kultúrach a ich vierouke je súčasťou primárneho vzdelania. O to viac by sa mali takéto predmety vyučovať v čase, kedy hrozí mravný úpadok spoločnosti.

3.2 Zriaďovanie škôl a školských právnických osôb podľa školského zákona

Školy a školské zariadenie môže zriaďovať zriaďovateľ. Cirkvi sa neradia medzi verejných zriaďovateľov, ale v § 8 ods. 6 ŠkolZ sú uvedené spolu s ostatnými právnickými a fyzickými osobami (súkromní zriaďovatelia). Cirkvi po zisku oprávnenia podľa § 7 ods. 1 písm. e) môžu zriaďovať školy a školské zariadenia vo forme školskej právnickej osoby alebo ako právnické osoby podľa zvláštneho právneho predpisu, napr. obchodného zákonníka¹⁰². Získanie zvláštneho práva nutne neznamená, že cirkev musí založiť cirkevnú školu. Zákon jej takúto povinnosť neukladá, čiže sa môže stať, že niektoré cirkvi napriek oprávneniu de facto cirkevné školy nikdy nezaložia. Predmetom činnosti tak, ako u iných zriaďovateľov, je poskytovanie vzdelávania, výchovy alebo školských služieb. Vzdelávaním sa myslí vzdelávanie všeobecné, teda nielen výučba náboženskej ideológie zriaďovacej cirkvi, aby mohli byť cirkevné školy postavené z hľadiska dosiahnutého vzdelania na roveň škôl ostatných. O čom zrejme niet pochyb, nakoľko cirkevné školy majú u nás „dobré meno“. Pre zaručenie podobnej obsahovej náplne na školách rovnakého druhu sa vytvára systém právnych nástrojov tvorených predovšetkým obecnými cieľmi stanovenými v § 2 ŠkolZ.¹⁰³ Vo výraznej autonómii cirkvi je potom tvorba vzdelávacieho programu. Nemôže byť v rozpore s Národným programom

¹⁰¹ Zhodne: TRETERA, Jiří, Rajmund. *Stát a cirkve v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 107.; JANČAROVÁ, Markéta. Právni úprava výuky náboženství v Českých zemích v 19. a 20. století. *RCP*, 2008, roč. 39, č. 1, s. 57.

¹⁰² Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník.

¹⁰³ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. Praha: ASPI, 2008, s. 4.

vzdelávania¹⁰⁴ vydávaným MŠ a musí spĺňať podmienky školského zákona (§§ 3- 6 ŠkolZ).

3.2.1 Právna forma škôl a školských zariadení

S vyššie zmienenou problematikou súvisí určenie právnej formy, ktorú majú zriadené školy a školské zariadenia. Každá škola a školská právnická osoba musí takúto právnu formu mať. K dosiahnutiu súčasnej formy stanovenej právnou úpravou bolo potrebné dospieť zložitým vývojom. Za účinnosti prvého cirkevného zákona mali školy a školské zariadenia formu cirkevných organizácií s právnou subjektivitou.¹⁰⁵ Nový cirkevný zákon túto úpravu neprevzal a po novele operoval len s termínom evidovaných právnických osôb. Prejavoval sa však silný odpor Ministerstva kultúry k zápisu evidovaných právnických osôb s predmetom činnosti poskytovanie vzdelávania alebo školských služieb, preto si cirkvi museli hľadať iné právne formy pre svoje cirkevné školy.¹⁰⁶ Zmena v cirkevnom zákone nenastala, preto sa explicitne v školskom a s ním súvisiacich zákonoch uvádzala pre cirkevné školy právna forma právnickej osoby. Stále však šlo o obecnú právnu úpravu. Cirkevné školy síce mali na jednej strane postavenie právnických osôb, ale šlo o právnické osoby sui generis, ktorých právna forma však musela byť daná do súladu s novým školským zákonom¹⁰⁷ (§ 186 ods. 1 ŠkolZ). Pre prípad nesplnenia povinností zákon stanovil sankciu a to výmaz škôl a školských zariadení z registra, učený MŠ. Situácia sa teda relatívne zmenila prijatím dnes účinného školského zákona. Relatívne z toho dôvodu, že naďalej nie je stanovená forma jediná, ale dve a to školskej právnickej osoby a právna forma podľa zvláštného predpisu, napr. obchodného zákonníka (§ 8 ods. 6 ŠkolZ).

¹⁰⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha. [online]. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001 [cit. dňa 19.02.2012]. Dostupné na: <<http://www.msmt.cz/files/pdf/bilakniha.pdf>>.

¹⁰⁵ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. Praha: ASPI, 2008, s. 36.

¹⁰⁶ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s.133.

¹⁰⁷ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. Praha: ASPI, 2008, s. 37.

3.2.2 Registrácia

Cirkvi nemôžu svojvoľne zakladať rôzne druhy škôl, ale len také, ktoré zákon výslovne stanoví.¹⁰⁸ Rovnako obmedzené sú i čo do typu škôl, ktoré stanoví Ministerstvo vnútra prevádzacím právnym predpisom. Podmienkou výkonu činnosti školy alebo školského zariadenia je nutnosť požiadať o zápis do školského registra (§ 7 ods. 6 ŠkolZ). Ten je verejným zoznamom tvoreným Registrom škôl a školských zariadení a Registrom školských právnických osôb¹⁰⁹ (§ 141 ŠkolZ).

Príslušným k učeniu zápisu vo veciach cirkví je MŠ, ktoré súčasne register vedie. Žiadosť o zápis sa podáva na predtlačenom formulári dostupnom na stránkach ministerstva spolu so zoznamom príloh krajskému úradu príslušnému podľa sídla právnickej osoby do 30.9. pre nasledujúci školský rok. Ten ju do dvoch mesiacov postúpi MŠ spolu s vyjadrením (§ 146 ŠkolZ). Účastníkom konania je navrhovateľ, v prípade školských právnických osôb i zriaďovateľ (§ 145 ŠkolZ). Tu sa prejavuje dopad právnej formy školy alebo školského zariadenia čo do účastníkov konania. Po splnení potrebných náležitostí ministerstvo rozhodne o žiadosti do 90 dní od doručenia a prevedie zápis do Registra škôl a školských zariadení. Žiadosti môže vyhovieť úplne, čiastočne alebo ju môže v plnom rozsahu zamietnuť z dôvodu neodstránenia chýb podania po predchádzajúcej výzve. Do registra sa zapisujú všetky školy a školské zariadenia. S účinnosťou zápisu do Registra škôl a školských zariadení (§ 142 ŠkolZ) je spojené právo zaregistrovanej právnickej osoby vykonávajúcej činnosť školy alebo školského zariadenia čo do rozsahu zápisu

- 1) zahájiť poskytovanie vzdelávania a školských služieb,
- 2) vydávať doklady o vzdelaní,
- 3) na pridelovanie finančných prostriedkov z verejných rozpočtov.

Výkon činnosti školy alebo školského zariadenia je teda podmienený povoľovacím režimom. Je tomu tak najmä z dôvodu, že poskytovanie vzdelania podľa školského zákona je verejnou službou, ako to stanoví zákon explicitne v § 2 ods. 3 ŠkolZ. Štát stanovením povoľovacieho režimu garantuje obsah, kvalitu a výstupy škôl a školských zariadení.¹¹⁰ Ak by cirkev vykonávala činnosť škôl bez toho, aby bola zapísaná do príslušného registra, jednalo by sa o porušenie zákona. Štát by nebol

¹⁰⁸ Druhy škôl sú materská škola, základná škola, stredná škola (gymnázium, stredná odborná škola a stredné odborné učilište), konzervátor, vyšší odborná škola, základní umelecká škola a jazyková škola s právom štátnej jazykovej skúšky (§ 7 ods. 3 ŠkolZ).

¹⁰⁹ Registre sú dostupné na stránkach www.rejskol.msmt.cz, www.rejspo.msmt.cz.

¹¹⁰ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentár*. Praha: ASPI, 2008, s. 30.

garantom neregistrovanej školy a tým pádom by ani nemohol uznávať doklady školy, napr. vysvedčenie o maturitnej skúške.¹¹¹

3.2.3 Financovanie

Na financovanie škôl a školských zariadení zriaďovanými registrovanými cirkvami priamo dopadá ustanovenie § 162 ods. 1 a 2 ŠkolZ. Podľa neho ministerstvo formou dotácii a normatífov (zverejnia sa vo Vestníku) rozpisuje poskytovanie finančných prostriedkov na výdaje, ktoré vznikli cirkvám v súvislosti s výkonom činnosti škôl a školských zariadení s výnimkami výdajov stanovených zákonom. Tieto prostriedky sa poskytujú zo štátneho rozpočtu. Financovanie cirkevných škôl a zariadení sa v zásade riadi rovnakými princípmi ako financovanie škôl štátnych. Kontrolu hospodárenia s poskytnutými prostriedkami zo štátneho rozpočtu a finančné vysporiadanie s týmito prostriedkami kontroluje MŠ.¹¹²

Registrované cirkvi, ktoré nezískali oprávnenie k výkonu zvláštneho práva môžu zriaďovať cirkevné školy a školské zariadenia podľa školského zákona, avšak tieto školy sú posudzované ako školy a školské zariadenia ostatných neverejných zriaďovateľov.¹¹³ Financované sú postupom podľa § 162 ods. 3 a 4 ŠkolZ a podľa zákona č. 306/1999 Sb., o poskytovaní dotácii súkromným školám, predškolským a školským zariadeniam.¹¹⁴

Školy a školské zariadenia môžu zriaďovať právnické a fyzické osoby, teda i registrované cirkvi, napriek skutočnosti, že nedisponujú zvláštnym oprávnením podľa § 7 ods. 1 písm. e) CirkZ. Cirkev získava právnu subjektivitu a stáva sa právnickou osobou aktom registrácie, preto napĺňa i požiadavky ŠkolZ. Tie cirkvi, ktoré získajú oprávnenie k výkonu zvláštneho práva, nie sú oproti iným zvýhodnené práve výkonom práva, ale poskytovaním finančných prostriedkov na výdaje.

3.3 Vysoké školstvo

Vysoké školy sú upravené samostatným zákonom a do sústavy materských, základných a stredných škôl sa nezaraďujú. Právny základ pre zakladanie cirkevných

¹¹¹ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentár*. Praha: ASPI, 2008, s. 30.

¹¹² PEKOVÁ, Jitka, PILNÝ, Jaroslav, JETMAR, Marek. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 335.

¹¹³ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 130.

¹¹⁴ KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentár*. Praha: ASPI, 2008, s. 36.

škôl¹¹⁵ nachádzame v Listine v čl. 33, ktorý stanoví, že zriadiť iné než štátne školy je možné len v prípade, kedy to stanoví zákon. Vysokoškolský zákon umožňuje cirkvám zakladať samostatné súkromné vysoké školy, z toho vyplýva oprávnenie zriaďovať vysoké školy pre všetky registrované cirkvi, nakoľko zvláštne právo zakladať cirkevné školy sa na oblasť vysokého školstva nevzťahuje.¹¹⁶ Napriek tejto skutočnosti sa pôsobeniu cirkví vo vysokom školstve budem čiastočne venovať.

Možnosť založiť si vlastnú vysokú školu žiadna cirkev zatiaľ nevyužila. Najbližšie k Českej republike tak je Katolícka univerzita v Ružomberku.¹¹⁷ Fakulty cirkví na verejných vysokých školách sa nazývali fakultami bohosloveckými¹¹⁸, dnes ich označujeme termínom teologické. V súčasnosti na území Českej republiky pôsobí päť¹¹⁹ teologických fakúlt na verejných vysokých školách. Sú otvorené širokej verejnosti rôznej konfesie, i uchádzačom bez náboženského vyznania, neslúžia len ako príprava na budúce kňazské povolanie.

Súčasťou verejnej vysokej školy sú fakulty s vlastnou organizačnou štruktúrou a vlastnými vnútornými predpismi. Fakulty nie sú právnickými osobami, čiže nedisponujú ani právnou subjektivitou (na rozdiel od verejnej vysokej školy). Vnútorné predpisy fakulty upravujú záležitosti fakulty spadajúce do jej samostatnej pôsobnosti a jej vzťah k verejnej vysokej škole, pokiaľ nie sú upravené zákonom.¹²⁰ Cirkev si vo svojich vnútorných predpisoch môže vyhradiť právo schvaľovať vnútorné predpisy fakulty (§ 33 ods. 4 ZoVŠ). Z toho plynie výrazná autonómia cirkví, potvrdená zákonom o vysokých školách, kedy cirkvi v procese schvaľovania vnútorných predpisov rozhodujú o ich obsahu. Právomoc je tak široká, že sa vzťahuje na všetky vnútorné predpisy. Zákonodarca však nastavil pred svojvôľou cirkvi limity v podobe schvaľovania vnútorných predpisov akademickým senátom. Na návrh dekana akademický senát fakulty schvaľuje návrh vnútorných predpisov fakulty

¹¹⁵ HORÁK, Záboj. *Cirkve a české školství*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 69.

¹¹⁶ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 134.

¹¹⁷ Bola zriadená ako neštátna vysoká škola zákonom č. 167/2000 Z.z., o zriadení Katolíckej univerzity v Ružomberku zo dňa 10.5.2000. Zhodne: HRDINA, Antonín, Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 219.

¹¹⁸ HORÁK, Záboj. *Cirkve a české školství*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 17.

¹¹⁹ Katolícka teologická fakulta Univerzity Karlovy, Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy, Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Teologická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budejovicích. Viac pozri: TRETERA, Jiří, Rajmund. *Stát a církev v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 95 - 99.; HORÁK, Záboj. *Cirkve a české školství*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 17.

¹²⁰ HORÁK, Záboj. *Cirkve a české školství*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 220.

a postupuje ich akademickému senátu vysokej školy ku schváleniu (§ 27 ods. 1 písm. b) ZoVŠ). Vnútorne predpisy fakulty musia byť v súlade s vnútornými predpismi verejnej vysokej školy (§ 22 ods. 2 ZoVŠ). Ohľadom vnútorných predpisov verejnej vysokej školy platí, že podliehajú registrácii MŠ, ktoré kontroluje ich súladnosť so zákonom a inými právnymi predpismi. V prípade, že im neodporujú, vnútorné predpisy zaregistruje a tým nadobúdajú platnosť. Ak odporujú, vyzve ministerstvo k zjednaniu nápravy. Zákon explicitne nestanoví preskúvanie vnútorných predpisov fakulty. Ministerstvo však vyzve vysokú školu ku zjednaniu nápravy v prípadoch § 37 ZoVŠ, ak niektoré opatrenie fakulty je v rozpore so zákonom alebo iným právnym predpisom. Vysoká škola musí vytýkaný nedostatok odstrániť v primeranej lehote. Týmto systémom je zaručená dôsledná kontrola vnútorných predpisov, aby nedochádzalo k obchádzaniu zákona alebo iných právnych predpisov i jednaním cirkvi.

4 POSKYTOVANIE DUCHOVNÝCH SLUŽIEB

4.1 Obecný výklad

Výkon práva podľa § 7 ods. 1 písm. b) prislúcha osobám vykonávajúcim duchovnú činnosť, ktoré poverila tá ktorá cirkev po priznaní oprávnenia k výkonu zmieneného práva. Zvolenému duchovnému je ním umožnené vykonávať duchovné služby v ozbrojených silách ČR, v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, zabezpečovacia detencia, ochranné liečenie a ochranná výchova. A. I. Hrdina vo svojej publikácii k duchovným službám priraduje ešte policajnú duchovnú službu a duchovnú službu v nemocniciach a zariadeniach sociálnej starostlivosti.¹²¹ Posledná uvedená bola za oprávnenie stanovená i prvým cirkevným zákonom. V novom sa nenachádza, čo zákonodarca v Dôvodovej správe k zákonu č. 3/2002 Sb. vysvetľuje argumentom, že vynecháva niektoré ustanovenia, ktoré sú samozrejmé.¹²² Tento počin zákonodarcu spôsobil, že napríklad duchovnú službu v nemocniciach a obdobných zariadeniach môžu vykonávať cirkvi registrované len „prvostupňovo“, čo sa mi javí ako oveľa vhodnejší spôsob právnej úpravy vzhľadom k povahe týchto zariadení.

Počas štúdia dokumentov som narazila na zvláštnu nezrovnalosť, keď komentované oprávnenie výkonu duchovnej služby v ozbrojených silách je priznané štrnástim registrovaným cirkvám a výkon duchovnej služby v dvoch zostatkových oblastiach (VTOS a VV) šestnástim registrovaným cirkvám. Menovane ide o Náboženskú spoločnosť Svedkovia Jehovovi a Kresťanské zbory. Predmetné ustanovenie síce v sebe zahŕňa viac čiastkových práv, ktoré však priznáva ako celok. Je teda vyložene rozhodnutím cirkvi, do ktorých oblastí výkonu duchovnej služby sa bude angažovať. Vysvetlenie nachádzam u J. Kříža. K situácii došlo v čase, kedy Ministerstvo kultúry priznávalo zvláštne práva na základe § 28 ods. 1 CirkZ podľa úpravy predchádzajúceho zákona. Nielenže právo posudzovalo za dve samostatné práva, prehliadlo ochranné liečenie a ochrannú výchovu, ale najmä s právami zaobchádzalo ako s úplne odlišnými. Právny základ postupu ministerstva nie je známy. Napriek tomu dotknuté cirkvi neprejavili nesúhlas.¹²³ Išlo teda

¹²¹ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 184 a s. 191.

¹²² HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 192.

¹²³ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 102.

o jednoznačné pochybenie zo strany Ministerstva kultúry, ktoré do dnešného dňa nebolo zhojené.

4.1.1 Pojem duchovný

Autonómia v ustanovovaní cirkví znamená, že štát nemôže žiadnym spôsobom zasahovať do vnútornej štruktúry cirkvi ako po stránke organizačnej, tak personálnej.¹²⁴ Pri určení, kto je duchovný, sa cirkev riadi len svojimi vnútornými predpismi. Ide o samosprávu jej vlastných záležitostí, podoprenú samotnou Listinou, do ktorej verejná správa zasahovať nemôže. Jedinú podmienku stanoví zákon č. 218/1949 Sb. vo svojom druhom paragrafe a je ňou podmienka bezúhonnosti. Duchovným je potom osoba prislúchajúca k určitej cirkvi, ktorej postavenie je stanovené vo vnútorných predpisoch cirkvi a je bezúhonná. Použiteľným k výkladu pojmu duchovný je rozhodnutie NSS so sp.zn. 5 As 25/2005- 63, i keď sa primárne toto rozhodnutie týka zvláštneho práva mlčanlivosti duchovných. Najvyšší správny súd judikoval, že ustanovovanie a odvolávanie duchovných je čisto vnútornou záležitosťou cirkvi, ktoré musí byť obsiahnuté i v základnom dokumente cirkvi žiadajúcej o registráciu.

Problematickým sa javí spojenie služobný pomer duchovných o čom svedčí i judikatúra. A. I. Hrdina¹²⁵ vyvodzuje záver, že výkon práce duchovných nie je služobným pomerom, i keď sa naň v mnohom podobá, najmä v otázkach menovania. Považovať ho výlučne za vzťah pracovnoprávny taktiež nie je najšťastnejším riešením, preto konštatuje, že „medzi duchovným a jeho zamestnávajúcou cirkvou panuje vzťah sui generis, ktorý nesie zreteľné stopy vzťahu pracovnoprávneho“. Ústavný súd svojim nálezom sp. zn. III. ÚS 136/2000 označil služobný pomer duchovného za čisto pracovnoprávny pomer, pretože vzniká dvojstranným prejavom vôle, teda má zmluvnú povahu.¹²⁶ So služobným pomerom je spojené právo duchovných na súdnu ochranu. V tejto veci bol vydaný taktiež nález Ústavného súdu pod sp. zn. I.ÚS 211/1996, ktorým judikoval okruh pôsobnosti súdneho rozhodovania. „Obecné súdy nerozhodujú vo veciach služobného pomeru duchovných k cirkvi, pretože tým by došlo k neprípustnému zásahu do vnútornej

¹²⁴ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 60.

¹²⁵ HRDINA, Antonín, Ignác. *Pracovněprávní poměry duchovních a zákoník práce*. *Právník*, 2007, roč. 146, č. 8, s. 943.

¹²⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 31.08.2000, sp. zn. III.ÚS 136/00.

autonómie cirkvi a do jej samostatnej a nezávislej rozhodovacej právomoci. Pokiaľ by išlo o mzdu, prípadne iné majetkové nároky duchovných, je potrebné mať za to, že obecné súdy sú podľa § 7 zákona č. 99/1963 Sb.¹²⁷ povolané k tomu, aby rozhodovali vo veciach vyplývajúcich z občianskoprávných, pracovnoprávných a ďalších vzťahov, lebo tu vstupuje do popredia súkromnoprávny charakter cirkvi ako právnickej osoby, ktorá má či nemá záväzky voči iným osobám fyzickým a právnickým.¹²⁸

4.2 Ozbrojené sily

Niektoré duchovné služby môžu duchovní (kňazi, farári, biskupi) vykonávať vo všeobecnej pôsobnosti, teda bez súčinnosti so štátnymi orgánmi, iné je možné realizovať len v určitej spolupráci so štátom. Táto tzv. špecifická duchovná správa sa deje buď formou vnútroštátnej konfesnej legislatívy alebo formou medzirezortných dohôd.¹²⁹ V oblasti ozbrojených síl¹³⁰ sú tieto dohody zastúpené Dohodou o spolupráci medzi Ministerstvom obrany ČR, ERC a ČBK¹³¹ ktorej predchádzala Zmluva medzi ERC a ČBK o podmienkach vzniku a pôsobení duchovnej služby v rezorte ministerstva obrany¹³². Samotná duchovná služba bola zriadená rozkazom ministra obrany¹³³. Dôvodom uzatvorenia Dohody a zaradenia vojenských duchovných do Armády ČR bola snaha po dlhej dobe a absolútnej absencii kontaktu medzi týmito dvoma zložkami nájsť takú formu duchovnej služby, ktorá by na jednej strane vyvažovala ateistickú armádu a na druhej bola prijateľná pre cirkvi.¹³⁴ Personálnym základom sú vojenský duchovní, na ktorých čele stojí hlavný kaplán AČR. Návrh osoby za hlavného kaplána podáva ČBK spoločne s ERC a následne je menovaný ministrom obrany. S menovaním sa spája podriadenosť náčelníkovi generálneho štábu AČR.

¹²⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

¹²⁸ Ústavního soudu ze dne 26.03.1997, sp. zn. I.ÚS 211/96.

¹²⁹ HRDINA, Antonín Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 181.

¹³⁰ Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR ich člení na Armádu ČR, Vojenskú kanceláriu prezidenta republiky a Hradnú stráž.

¹³¹ Dohoda o spolupráci mezi Ministerstvem obrany ČR, ERC a ČBK ze dne 03.06.1998. *RCP*, 1998, roč. 10, č. 2., s. 129 -135.

¹³² Smlouva mezi ERC a ČBK o podmínkách vzniku a působení duchovenské služby v rezortu ministerstva obrany. *RCP*, 1999, roč. 12, č. 1, s. 55 - 60.

¹³³ Rozkaz ministra obrany ČR č.j.5/10-39/6-60 ze dne 3.6.1998. *RCP*, 1998, roč. 10, č. 2, s. 136 -139.

¹³⁴ TRETERA, Jiří, Rajmund. *Stát a církve v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 136.

4.3 Polícia ČR

Polícia ČR je jednotným ozbrojeným bezpečnostným zborom i verejným bezpečnostným zborom. Zákon o ozbrojených silách¹³⁵ vo svojom výpočte útvarov ozbrojených síl políciu neuvádza. Podľa A. I. Hrdinu však patrí medzi ozbrojené sily v širšom zmysle slova. Od armádnej duchovnej služby charakterizovanej vyššie ju líši najmä okruh adresátov. Podľa neho sa armádna duchovná služba obracia k vojakom z povolania, civilným zamestnancom armády, ako i osobám vykonávajúcim základnú vojenskú službu a duchovná služba v polícii sa týka len policajtov - v rámci systému poskytovania posttraumatickej intervenčnej starostlivosti.¹³⁶ Do pôsobnosti zákona o ozbrojených silách polícia nespadá, preto si myslím, že ju medzi ne nemožno podradiť ani rozšíreným výkladom. Týmto výkladom by sme dosiahli nežiaduceho výsledku. Širším výkladom by sme totiž zúžili rozsah oprávnení cirkví na úrovni ústavnej, čo by predstavovalo zásah do ich práv zaručených Listinou v čl. 16, pričom rozsah týchto práv môže byť obmedzený len zákonom, ak ide o opatrenie v demokratickej spoločnosti nevyhnutné pre ochranu verejnej bezpečnosti atď. Zaradením Polície ČR do ozbrojených síl skrz výklad by znamenalo presun práva cirkví pôsobiť v tejto oblasti slobodne, bez akýchkoľvek podmienok stanovených verejnou správou, medzi zvláštne práva, ktoré sú priznané registrovaným cirkvám v „druhom stupni“. Zastávam názor, že duchovní vykonávajú policajnú duchovnú službu bez ohľadu na zisk oprávnenia uvedeného v § 7 ods. 1 písm. b) CirkZ. Ak by totiž chcel zákonodarca zúžiť rozsah pôsobnosti cirkví, urobil by to jednoducho vložением duchovnej služby v polícii medzi duchovné služby v písm. b).

Poskytovať duchovnú službu v polícii môžu teda cirkvi slobodne, relatívne obmedzenie môže predstavovať akurát Dohoda o účasti osôb vykonávajúcich duchovnú službu v systéme poskytovania posttraumatickej intervenčnej starostlivosti medzi Ministerstvom vnútra, ERC a ČBK¹³⁷. S. Příbyl radí Dohodu spolu so sociálnou starostlivosťou a zdravotníctvom medzi zmluvne nezaistený vstup cirkví do verejného sektoru¹³⁸, čo okrem iného podporuje i moje vyššie uvedené tvrdenie.

¹³⁵ Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR.

¹³⁶ HRDINA, Antonín, Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 185.

¹³⁷ Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie ČR ze dne 06.10.2011. *RCP*, 2012, roč. 51, č. 1, s. 63-66.

¹³⁸ PŘIBIL, Stanislav. Smluvní právo s církvemi v České republice. *Právník*, 2010, roč. 149, č. 6, s. 632.

4.4 Výkon trestu odňatia slobody a výkon väzby

Každá osoba má právo na slobodný výkon svojho náboženstva a to i osoba vo VTOS alebo VV. Nakoľko je z povahy veci obmedzená osobná sloboda odsúdených, toto právo im je zabezpečené skrz duchovnú službu. Duchovná služba plní dôležitú sociálnu funkciu pri resocializácii odsúdených.¹³⁹

4.4.1 Dohoda o väzenskej duchovnej službe

Ako som už uvádzala vyššie, pre túto oblasť je typické uzatváranie dohôd s bližšie stanovenými podmienkami spolupráce medzi kontrahentmi. V oblasti väznenstva je v súčasnosti účinná Dohoda o väzenskej duchovnej službe¹⁴⁰ uzatvorená medzi Väzenskou službou Českej republiky a zástupcami cirkví: ČBK a ECR¹⁴¹. Dohoda smeruje k podpore a stanoveniu podmienok vzájomnej spolupráce a pomoci medzi Väzenskou službou a cirkvami pri ich duchovnej činnosti a výchovnom pôsobení na obvinených, odsúdených a chovancov vo výkone zabezpečovacej detencie.¹⁴² Ako už vyplýva z predmetu dohody jej dopad je najmä do oblasti trestnoprávnej.¹⁴³ Duchovnú službu môžu vykonávať osoby poverené jednotlivými cirkvami (čl. 1 ods. 2) a to len cirkvami, ktorým bolo priznané zvláštne právo podľa § 7 ods. 1 písm. b) CirkZ.

Z pohľadu správneho práva nás bude zaujímať, o aký druh dohody ide. Pojem zmluva má veľa ekvivalentných vyjadrení. Dohoda je jedným z nich. V oblasti verejnej správy je typický výskyt zmlúv verejnoprávnych¹⁴⁴. Obecne sa zmluvou rozumie právny úkon, ktorý zakladá, mení alebo ruší práva a povinnosti medzi zmluvnými stranami. V „našej“ dohode má zvláštne postavenie Väzenská služba. Jednak je ozbrojeným bezpečnostným zborom, jednak správnym úradom¹⁴⁵ Správny

¹³⁹ ZDRAŽILOVÁ, Petra (ed). *Vězenství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010, s. 87-90.

¹⁴⁰ Dohoda o vězeňské duchovní službě ze dne 18.08.2008 mezi Vězenskou službou České republiky, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. *RCP*, 2008, roč. 41, č. 3, s. 214 - 219. Predchádzali jej dve dohody a to Dohoda o vězeňské duchovní službě ze dne 28.6.1999. *RCP*, 1999, roč. 14, č. 3, s. 235 - 240 a Dohoda o duchovní službě ve věznicích ze dne 7.1. 1994.

¹⁴¹ Členovia sú uvedení v Prílohe č. 4.

¹⁴² Čl. 1 ods. 1 Dohody o vězeňské duchovní službě.

¹⁴³ Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu väzby (§ 15), zákon č. 169/1999 Sb., o výkone trestu odňatí slobody (§ 20), zákon č. 129/2008 Sb., o výkone zabezpečovacej detencie (§ 11).

¹⁴⁴ Legálnu definíciu podáva zákonodarca v § 159 v ods. 1 SR, a za verejnoprávnu zmluvu označuje dvojstranný alebo viacstranný právny úkon, ktorý zakladá, mení alebo ruší práva a povinnosti v oblasti verejného práva.

¹⁴⁵ § 1 ods. 2, 3 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky; § 1 ods. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. Viac v SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 277.

úrad je orgán verejnej správy vykonávajúci spravidla priamy výkon štátnej správy. D. Hendrych ho definuje nasledovne: „Správny úrad je organizačná jednotka, ktorá je zriadená, a ktorej pôsobnosť je stanovená zákonom, navonok ohraničená a vystupujúca voči verejnosti prostredníctvom svojich orgánov, ktoré jedajú menom subjektu, ktorého je správny úrad organizačnou súčasťou.“¹⁴⁶ Pre naplnenie charakteru verejnoprávnej zmluvy je nutné naplniť jej definičné znaky. Podľa V. Sládečka nie je rozhodujúce, či zmluvu uzatvára orgán verejnej moci, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať, ale dôležitý je jej verejnoprávny obsah. Takéto zmluvy teda môžu uzatvárať nielen orgány verejnej správy navzájom, ale i orgány verejnej správy so súkromnými osobami ako i súkromné osoby medzi sebou.¹⁴⁷ Z uvedeného vyplýva, že by prvé kritérium, i napriek skutočnosti, že ČBK ani ERC zastupujúce cirkvi, nie sú správnymi orgánmi¹⁴⁸, bolo splnené. Ďalšími dvoma kumulatívnymi znakmi sú za a) existencia zákonného podkladu, t.j. možnosť uzatvorenia verejnoprávnej zmluvy musí stanoviť zákon a za b) zvláštny účel, t.j. zaistenie plnenia niektorých verejných úloh.¹⁴⁹ Naplnenie podmienky písmena b) z obsahu dohody vyplýva už na prvý pohľad. Problematickým zostáva zákonný poklad, ktorý by vo svojich ustanoveniach umožňoval uzatvorenie zmluvy - dohody, ktorý však v účinnom zákone o cirkvách absentuje. Prvý cirkevný zákon č. 308/1991 Sb., predpokladal uzatváranie takýchto dohôd, konkrétne v § 9 ods. 2: „Cirkvi a náboženské spoločnosti dohodnú s týmito zariadeniami a útvarmi pravidiel vstupu do ich objektov a výkonu náboženských úkonov v nich, pokiaľ postup nie je upravený inými obecné záväznými právnymi predpismi.“¹⁵⁰ Z vyššie uvedeného textu je zrejmé, že zmluvám uzatvoreným za účinnosti prvého zákona bolo možno podľa dnešného

¹⁴⁶ HENDRYCH, Dušan. a kol. *Správni právo. Obecná časť*. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 108.; SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 245.

¹⁴⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 164.

¹⁴⁸ ČBK sa podľa kanonického práva považuje za právnickú osobu s vlastnou hierarchickou štruktúrou. Je evidovanou právnickou osobou podľa § 15a a je vedená Ministerstvom kultúry v Registri evidovaných právnických osôb. Katolícka cirkev v Českej republike [online]. [cit. dňa 06.02.2012]. Dostupné na <<http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/ceska-biskupska-konference/>>. ERC je spoločenstvom kresťanských cirkví založená na základe oprávnenia § 8 CirkZ a ako zväz cirkví vedená v Registri zväzu cirkví a náboženských spoločností vedenom Ministerstvom kultúry. Ekumenická rada cirkví [online]. [cit. dňa 06.02.2012]. Dostupné na <<http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&setlang=1&a=cat.15>>. Pozri Prílohu č. 4.

¹⁴⁹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 164.

¹⁵⁰ PŘIBIL, Stanislav. Smluvní právo s církvemi v České republice. *Právník*, 2010, roč. 149, č. 6, s. 630.

vymedzenia verejnoprávných zmlúv priznať ich charakter¹⁵¹. Takéto zákonné zmocnenie v súčasnosti chýba, preto dohody nemôžeme priradovať k zmluvám verejnoprávnym. A. I. Hrdina¹⁵² uvádza že, majú charakter normatívny¹⁵³. Z uvedeného teda vyplýva, že Dohodu možno považovať za zmluvu normatívnu s charakterom sui generis.

4.4.2 Poverené osoby

Zastavím sa ešte u otázky personálneho zabezpečenia výkonu duchovnej služby. Poverené osoby vo funkcii kaplán Váženskej služby sú v pracovnom pomere k Váženskej službe (čl. 2 Dohody). Kapláni sú vyberaní podľa podmienok stanovených zvláštnym právnym predpisom Váženskej služby. Hlavný kaplán je do pracovného pomeru prijímaný generálnym riaditeľom Váženskej služby (toho menuje a odvoláva minister spravodlivosti), pričom ČBK a ERC vydávajú k prijatiu svoje stanovisko. Pracovnoprávny pomer kaplána automaticky zaniká po odobratí poverenia príslušnou cirkvou.¹⁵⁴ Z povahy veci to neplatí obrátene.

4.4.3 Práva a povinnosti poverených osôb

Formy poskytovania duchovných služieb cirkvami sú rôzne. Ide o individuálne rozhovory, konanie bohoslužieb, pastoračné návštevy, zaistovanie náboženskej literatúry a spevníkov, vedenie študijných hodín k výkladu náboženských textov.¹⁵⁵ Osoba vo výkone trestu odňatia slobody alebo väzby nemôže byť k prijímaniu duchovnej služby nútená. Tým je naplnené právo stanovené Listinou, že rovnako ako má každý právo slobodne prejavovať svoje náboženstvo, má právo byť i bez vyznania.

Rozsah práv a povinností poverených osôb konajúcich dobrovoľnú duchovnú službu je stanovený v čl. 6 Dohody ako i v jednotlivých pracovnoprávných zmluvách.

¹⁵¹ De facto to nebolo možné, nakoľko inštitút verejnoprávných zmlúv bol do právneho poriadku (SĚ) vložený od 1.1.2006.

¹⁵² Vo svojom diele ďalej poznamenáva, že hoci majú charakter normatívnej zmluvy, nie sú súčasťou právneho poriadku ČR, pretože im chýba zákonné zmocnenie k uzatvoreniu normatívnej zmluvy a publikácia v Zbierke zákonov. HRDINA, Antonín, Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 183.

¹⁵³ Normatívna zmluva sa člení na zmluvy medzinárodné, kolektívne a verejnoprávne. Verejnoprávne zmluvy sa svojou povahou blížia normatívnym právnym aktom. Viac v KUBŮ, Lubomír a kol. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, s. 50-55.

¹⁵⁴ ZDRAŽILOVÁ, Petra (ed). *Vězenství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010, s. 89.

¹⁵⁵ KRŮŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 106.

Jedným z práv stanovených Dohodou je právo zachovávať v tajnosti dôverne zdelené skutočnosti, tzv. spovedné tajomstvo, ktoré však zákon o cirkvách a náboženských spoločnostiach označuje za samostatné zvláštne právo podľa § 7 ods. 1 písm. f) CirkZ. Ingerencia štátnej správy sa tak prejavuje najmä čo do výberu hlavného kaplána a stanovenia povinností povereným osobám.

Poverené osoby môžu okrem iného konať bohoslužby a pastoračné stretnutia. Mohlo by sa zdať, že tieto práva sú vecou cirkevnou v každom ohľade a ich výkon je neobmedzený. I tu sa však prejavuje štátna moc a to v podobe zásahu zamestnancov Väzenskej služby do priebehu bohoslužby alebo pastoračného stretnutia z dôvodu ohrozenia bezpečnosti osôb na nich zúčastnených. Ide o možnosť previesť zásah, nie o nutnosť. V iných situáciách zamestnanci zasahovať nemôžu.

V prípade porušenia právnych predpisov alebo vnútorných predpisov Väzenskej služby môže riaditeľ väznice alebo ústavu zakázať kaplánovi vstup (čl. 7 Dohody). Odoprenie vstupu predstavuje jednostranný obmedzujúci úkon.¹⁵⁶ Tu možno sledovať zaujímavý vývoj tohto ustanovenia. Dohoda z roku 1999 síce vo svojom siedmom článku upravovala zákaz vstupu obdobne, avšak s možnosťou podať proti rozhodnutiu riaditeľa do siedmich dní od doručenia generálnemu riaditeľovi sťažnosť. Ten o nej musel rozhodnúť v lehote 60 dní. Súčasná dohoda žiaden „opravný“ prostriedok výslovne neupravuje. Zákaz však môže byť zrušený rozhodnutím riaditeľa príslušnej organizačnej jednotky alebo generálnym riaditeľom. Ako sa však o vydanom zákaze dozvedia, ak nie práve zo sťažnosti dotknutého duchovného? Podľa mňa i napriek vypusteniu sťažnosti z Dohody ju bude môcť poverený duchovný proti rozhodnutiu riaditeľa väznice podať a to z dôvodu subsidiárneho použitia SŘ a jeho ustanovenia § 175 SŘ. Skutočnosť, že Dohoda neupravuje niektorý správnoprávny inštitút totiž ešte neznamená, že jeho použitie je vylúčené. Väzenská služba je zákonom označená za ozbrojený bezpečnostný zbor, čiže sa považuje za orgán verejnej správy. Z dikcie § 1 SŘ odvodzujem jeho dopad i na Väzenskú službu, príp. riaditeľa väznice, nakoľko ich možno podradiť pod pojem správny orgán. K naplneniu podmienok podania sťažnosti sú splnené všetky - podáva ju dotknutý poverený duchovný, týka sa postupu správneho orgánu (v tomto

¹⁵⁶ TRETERA, Jiří, Rajmund. *Stát a církve v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 140.

prípade napr. neoprávnenosti zákazu vstupu do väznice), správny poriadok iný prostriedok ochrany neposkytuje a podáva sa u toho, kto rozhoduje.

4.5 Ochranné liečenie a ochranná výchova

V poslednej doposiaľ nespomenutej oblasti ochranného liečenia a ochrannej výchovy neexistuje žiadny zákonný podklad, ktorý by bližšie výkon duchovnej služby upravoval. Osobne sa domnievam, že absencia normy nepôsobí v praxi veľké ťažkosti. Nachádzam dve možnosti riešenia, pričom jedna je úplne v rukách zákonodarcu. V druhom prípade by som uvažovala o použití analógie legis. Analógiu vo verejnom práve je možné použiť, pokiaľ ide o prospech toho, kto nie je subjektom alebo vykonávateľom verejnej moci, čiže adresáta. Na výkon duchovnej služby v miestach, kde sa vykonáva ochranné liečenie a ochranná výchova, by som primerane použila ustanovenia o duchovnej službe vo väzniciach a v mieste výkonu trestu odňatia slobody, nakoľko ich poskytovanie a následné využívanie osobami v miestach ochranného liečenia by predstavovalo rozšírenie ich práv a v každom smere by bolo prínosom.

5 UZATVÁRANIE CIRKEVNÝCH MANŽELSTIEV

Manželstvo sa uzatvára súhlasným prehlásením muža a ženy, že vstupujú do manželstva. Uzatvorenie manželstva je oným právnym vzťahom, ktorý prehlásením medzi snúbencami vzniká. Samotným aktom, ktorým sa tento vzťah uzatvára, je sobáš. Súčasná právna úprava počíta s alternatívnou formou uzatvorenia manželstva, čo stanovuje zákon o rodine č. 93/1964 Sb. K nemu zvláštnym zákonom je práve cirkevný zákon. Vo svojom ustanovení § 7 ods. 1 písm. d) umožňuje cirkvám žiadať o priznanie zvláštného práva konať náboženské obrady vedúce k uzatvoreniu manželstva. Sobášnym aktom sa priznajú účinky vzniku manželstva ako podľa vnútorných predpisov oprávnenej cirkvi, tak i účinky občianskoprávne. Je to teda orgán cirkvi, predstavovaný príslušnou osobou, stanovenou vnútornými predpismi tej ktorej cirkvi, a jednak orgán štátu, reprezentovaný správnym orgánom, ktorí sú príslušní k uzatváraniu manželstiev.

5.1 Význam noviel z roku 1992 a 1998

5.1.1 Alternatívna forma uzatvárania manželstiev

Význam novely ZoR č. 234/1992 Sb. spočíva predovšetkým v zavedení alternatívnej formy uzatvárania manželstiev a možnosti slobodného výberu jednej z foriem. Podľa predchádzajúcej právnej úpravy snúbenci mohli uzatvoriť cirkevné manželstvo, ale až po civilnom, bez akýchkoľvek právnych účinkov z hľadiska svetského práva, nakoľko tie vznikli uzatvorením manželstva prvého. Je jasné, že snúbenci obom manželským obradom neprikladali rovnakú vnútornú relevanciu a civilný obrad bol pre nich len formalitou.

Zrovnoprávnenie civilného a cirkevného sobáša so sebou však prinieslo i nové otázky. Štátom bolo dovolené konať oba sobáše obrady, snúbenci si môžu vybrať formu, ktorá sa im na základe ich vnútorného presvedčenia javí ako najvhodnejšia. Po uzatvorení civilného sobáša môže nasledovať ešte sobáš cirkevný, práve pre potvrdenie vzniku manželstva i pred bohom, v prípade, že snúbenci chceli absolvovať obrady dva. Príkladom si dovoľím uviesť Rímskokatolícku cirkev. Podľa jej vierouky, aby vzniklo platné manželstvo podľa kanonického práva, musí byť uzatvorené pred jej orgánmi (biskupom, ordinárom). Neuznáva manželstvo civilné. Ak by katolík po civilnom sobáši neuzavrel manželstvo cirkevné, podľa kanonického práva by bol stále slobodným. V rímskokatolíckej cirkvi je manželstvo jednou zo

siedmych sviatostí, o to viac je pre veriacich katolíkov podstatná možnosť uzatvoriť cirkevné manželstvo následne po civilnom. Porušenie pravidla vedie k životu „v nemilosti“ cirkvi. I preto môžu snúbenci uzatvoriť manželstvá dve. Domnievam sa, že postup opačný nie je, z dôvodu absencie relevantného odôvodnenia uzatvárať civilné manželstvo po cirkevnom, možný. Koniec koncov zákon o rodine v § 10 stanoví, že po uzatvorení občianskeho manželstva nemajú následné náboženské obrady právnu relevanciu. Po uzatvorení cirkevného manželstva však občianske manželstvo nie je možné uzatvoriť vôbec.

5.1.2 Zmeny v terminológii

Novela ZoR č. 91/1998 Sb. priniesla zmenu v terminologickom označení osôb konajúcich cirkevné obrady a miest, kde sa tieto obrady konajú. Do budúca mohla sobáše konať „osoba poverená oprávnenou cirkvou“, nie už „osoba vykonávajúca činnosť duchovného“. Rovnako sa zmenila i terminológia týkajúca sa miesta uzatvorenia manželstva. To už nebolo označené len ako „kostol alebo iné vhodné miesto“, ale presnejšie ako „miesto určené predpismi cirkvi alebo náboženskej spoločnosti pre náboženské obrady alebo náboženské úkony“.¹⁵⁷ Odstránil sa vágny termín „iné vhodné miesto“, ktorý pre svoju neurčitosť mohol spôsobovať aplikačné problémy z hľadiska jeho výkladu. Zmena znela predovšetkým k odstráneniu nezrovnalostí, ktoré mnohokrát vznikali najmä z dôvodu diverzity cirkví a odlišnej terminológie napríklad i čo do označenia duchovných a kostolov. Tieto pojmy sú spájané najmä s cirkvami tradičnými a teda nie všetky cirkvi ich vo svojich organizačných štruktúrach poznajú.¹⁵⁸ Pozitívom podľa mňa je, že zákonodarca rozšíril aplikovateľnosť týchto pojmov a vložil možnosť ich stanovenia a vymedzenia do rúk cirkví. Činia tak vo svojich vnútorných predpisoch. Pre zjednodušenie budem k označeniu osoby poverenej príslušnou cirkvou v nasledujúcom texte používať termín „poverený oddávajúci“.

5.1.3 Predmanželské konanie

Najvýznamnejší prínos novely z roku 1998 spočíval v zavedení nového obligatórneho inštitútu predmanželského konania, platného dodnes. Do jeho

¹⁵⁷ HRDINA, Antonín, Ignác. *Církevní sňatek po novele zákona o rodině*. *Právník*, 1999, roč. 138, č. 3, s. 262.

¹⁵⁸ Zhodne: HRDINA, Antonín, Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 215.

zavedenia to boli osoby poverené príslušnou cirkvou, ktoré kontrolovali splnenie podmienok podľa svetského práva a spolupráca s matričnými úradmi sa neprejavovala v takej miere. Zmenila to predovšetkým uvedená novela a presunula túto „kontrolu“ na matričné úrady.

Matričné úrady sú správne úrady s pôsobnosťou stanovenou mimo iné i zákonom o matrikách, ktoré zabezpečujú priamy výkon štátnej správy v oblasti matrík, mien a priezvisk. Pôsobnosť správnych orgánov príslušných na úseku matrík (matričné úrady) je stanovená v § 2 ZoM. Prvostupňovo sú tak príslušné matričné úrady, ktorými sú všeobecne obecné úrady a ich správne obvody stanoví Ministerstvo vnútra vyhláškou¹⁵⁹. To je súčasne ústredným, vrchným orgánom, ktorý vykonáva kontrolu nad podriadenými orgánmi. Na matričných úradoch agendu zabezpečujú matrikári, ktorí sú zamestnancami matričného úradu a musia spĺňať kvalifikačné predpoklady pre výkon svojej činnosti.

Treba si uvedomiť, že matrikárom¹⁶⁰ predmanželským konaním nebola zverená právomoc rozhodovať o vzniku manželstva, nebolo im delegované vykonať sobášny akt. Majú len preskúmať podmienky a náležitosti tak, aby sa minimalizovali prípady vzniku neplatných manželstiev. Na prvý pohľad sa môže zdať, že sobášny akt vykonaný povereným oddávajúcim je už len istou deklaráciou toho, čo „potvrdil i matrikár“, s tým, že štát takto vzniknuté cirkevné manželstvo len uzná. S tým sa nemôžem stotožniť. Ak snúbenci splnia podmienky, je im vydané osvedčenie. Ešte stále však uzatvorenie manželstva môžu odrieknuť. Matričné úrady teda predmanželským konaním nenahrádzajú činnosť poverených oddávajúcich. Štátna moc je na cirkevný orgán prenesená skrz zvláštne právo konať obrady, pri ktorých sú uzatvárané cirkevné manželstvá. Predmanželské konanie nezastupuje sobášny akt prehlásený pred orgánom cirkvi, len uľahčuje prácu duchovným a predchádza zbytočným chybám, nakoľko sa predpokladá oveľa väčšia kvalifikovanosť matrikára čo do znalosti svetských predpisov pre platný vznik manželstva. Poverení oddávajúci totiž neabsolvujú skúšky zo znalosti svetských predpisov, ktorými sú zabezpečené odborné predpoklady pre výkon činnosti matrikára. Ide o isté zjednodušenie pre poverených oddávajúcich a zlepšenie kvality modelu, ktoré vedie k odstráneniu

¹⁵⁹ Vyhláška Ministerstva vnútra ze dne 15.8. 2002 č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

¹⁶⁰ § 9 ZoM.

situácii, kedy manželstvo podľa cirkevného práva síce platné bolo, z pohľadu svetského práva však nie.

Zavedenie predmanželského konania má dopad i na subjekt, ktorý nesie zodpovednosť. Podstatný diel zodpovednosti za platnosť cirkevného manželstva taktiež podľa svetského práva sa presúva späť na matričné úrady. Nie sú to už poverení oddávajúci, ale matrikári, kto preskúmava úplnosť dokladov.¹⁶¹

5.1.3.1 Osvedčenie

Snúbenci hodlajúci uzatvoriť cirkevný sobáš musia absolvovať predmanželské konanie pred príslušným matričným úradom. Samotné konanie spočíva v predložení dokladov potrebných k uzatvoreniu manželstva (§ 33-38 ZoM) matrikárovi a učením prehlásenia (§ 6 ZoR). Jeho výsledkom je vydanie osvedčenia¹⁶², na ktoré majú z povahy veci snúbenci právny nárok. **Osvedčenie** o splnení všetkých požiadaviek pre uzatvorenie cirkevného sobáša vydá matričný úrad, v ktorého obvode má byť manželstvo uzatvorené (§13 ZoM). Preukazuje sa ním právna spôsobilosť snúbencov platne vstúpiť do zväzku manželského. Osvedčenie sa vydáva dvojmo, jeden exemplár sa ponecháva v cirkevných dokumentoch, druhý sa vracia štátnej matrike.¹⁶³ V čase sobáša pred orgánom cirkvi nesmie byť staršie ako 3 mesiace, inak by cirkevné manželstvo bolo z hľadiska českého právneho poriadku neplatné.¹⁶⁴ Platnosť osvedčenia je teda stanovená na 3 mesiace, počas ktorých musí dôjsť k uzatvoreniu cirkevného sobáša. Ak sa tak nestane, osvedčenie stráca platnosť a je nutné absolvovať celé predmanželské konanie znova a vydať nové osvedčenie. Ak snúbenci opomenú absolvovať predmanželské konanie so získaním osvedčenia a napriek tomu uzatvoria cirkevné manželstvo, z hľadiska svetského práva je nutné ho považovať za nulité.

¹⁶¹ HRDINA, Antonín, Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, s. 216.

¹⁶² Osvedčenie je aktom, ktorým sa úradne osvedčujú alebo potvrdzujú skutočnosti, ktoré sú v nich uvedené. Má povahu verejnej listiny. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, 178 s. O vydaní osvedčenia sa nevedie správne konanie podľa § 9 SŘ. Nie je správnym rozhodnutím v zmysle § 67 SŘ, pretože nespĺňa zákonnú definíciu správneho rozhodnutia.

¹⁶³ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 36.

¹⁶⁴ HRDINA, Ignác, Antonín. *Manželství v současném českém i kanonickém právu*. RCP, 2000, roč. 16, č. 2, s. 91-102.

5.1.3.2 Protokol o uzatvorení manželstva

O uzatvorení manželstva spíše poverený oddávající **protokol** o uzatvorení manželstva, ktorý podpíšu manželia, svedkovia a oddávajúci (§ 40 ZoM) a opatrí sa guľatou pečiatkou farnosti¹⁶⁵. Do troch pracovných dní od vzniku právnej skutočnosti je orgán cirkvi, ktorý manželstvo uzavrel, povinný doručiť protokol príslušnému matričnému úradu (§ 4b ods. 3 ZoR). Na základe protokolu sa vykoná zápis do knihy manželstiev. Matrikár zapisované údaje overuje z dokladov potrebných k uzatvoreniu manželstva (§ 20 ZoM). Zmeškanie zákonnej lehoty právny predpis nijak nesankcionuje a nespája s ním žiadne právne dôsledky. Kým však nie je matričnému úradu doručený protokol o uzatvorení manželstva, nemôže matričný úrad previesť zápis do knihy manželstiev a teda ani vydať sobášny list. Malo by byť v záujme manželov, aby v prípade nečinnosti povereného oddávajúceho, činili potrebné kroky. Príslušným k zápisu o uzatvorení manželstva do knihy manželstiev je matričný úrad, v ktorého obvode došlo k uzatvoreniu manželstva (§ 11 ZoM). Záznam o vykonaní cirkevného sobáša sa rovnako zapisuje i do matričných kníh cirkvi.¹⁶⁶ **Sobášny list** (§ 30) potvrdzuje vznik matričnej udalosti a vydáva ju matričný úrad opisom z knihy manželstiev.

5.2 Cirkev v organizácii verejnej správy

V súvislosti s nečinnosťou povereného oddávajúceho si musím položiť otázku, či sa manželia môžu nejakým spôsobom brániť proti nečinnosti povereného oddávajúceho s doručením protokolu o uzatvorení manželstva matričnému úradu a podľa akých právnych predpisov. Ako som už uvádzala, žiadne sankcie alebo iné donucovacie prostriedky zákon nestanoví. Ako však manželia docielia a prinútiť povereného oddávajúceho konať? V úvahu prichádzajú dve možnosti. Jednak obrátiť sa na nadriadeného povereného oddávajúceho podľa vnútorných predpisov danej cirkvi. S tým je však spojená znalosť hierarchickej štruktúry cirkvi, ak vôbec nejakú má, ako i vnútorných predpisov a prípadnej úpravy nečinnosti v nich. Druhou možnosťou je postup po línii svetského práva. Cirkvi konajú obrady a uzatvárajú manželstvá po získaní oprávnenia k výkonu zvláštneho práva. Štát im deleguje,

¹⁶⁵ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 153.

¹⁶⁶ KŘÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 124.

prepožičiava výkon štátnej moci. Pri uzatváraní manželstva majú obdobné postavenie ako matričné úrady. Možno im však priznať postavenie správneho úradu? Akému nadriadenému orgánu by smerovala prípadná obrana proti nečinnosti? Pre získanie odpovede musíme rozobrať organizáciu verejnej správy. Z organizačného pojatia verejnej správy sú základnými pojmami subjekty a vykonávatelia verejnej správy.¹⁶⁷ Jedným zo subjektov je verejnoprávna korporácia. Ako som uviedla už v druhej kapitole svojej práce, je sporné, či možno priznať cirkvám charakter verejnoprávnych korporácií. Osobne sa domnievam, že to možné je. Problematickým je však podradenie pod vykonávateľov verejnej správy. Ak budeme možnosť uzatvárania manželstva chápať v zmysle výkonu štátnej moci, bol by poverený orgán cirkvi považovaný za nepriameho vykonávateľa verejnej správy, resp. štátnej správy. Takéto orgány cirkví totiž nie je možné zaradiť medzi štátne orgány ako priamych vykonávateľov štátnej správy. Rovnako problematickým by bolo považovať povereného oddávajúceho za správny úrad čo i len z funkčného pojatia správneho úradu.¹⁶⁸ Ostáva ešte uvažovať o cirkevných inštitúciách ako o vykonávateľoch ostatnej verejnej správy, ako o nesamosprávnych inštitúciách, ktoré plnia niektoré verejné úlohy.¹⁶⁹ Nájsť jednoznačné riešenie je veľmi ťažké. S podradením cirkvi pod určitého vykonávateľa verejnej správy by museli byť kladené otázky nové, napr. komu adresovať obranu, kto je ich nadriadeným. Cirkvi majú časté postavenie práve subjektov *sui generis*, kedy ich nie je možné zaradiť do náukou vytvorených delení. Treba preto tak k nim i pristupovať. Podľa mňa odpoveďou na našu prvotnú otázku bude obrátiť sa na nadriadeného povereného oddávajúceho, čo je riešením istým. Podľa svetského práva by niektorý orgán verejnej správy k rozhodnutiu o obrane proti nečinnosti bol príslušný len ťažko. Zákon totiž výslovne nestanoví žiadnemu orgánu proti nečinnosti zasiahnuť. Domnievam sa, že by tým orgánom mal byť práve príslušný matričný úrad ako orgán dozoru. Nakoľko sa uzatvorenie manželstva zapisuje i do matriky farností konania obradu (u rímskokatolíckej cirkvi) a z dôvodu vhodnosti sa môže vyhotovovať cirkevné potvrdenie o uzatvorení manželstva, ktoré

¹⁶⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 235.

¹⁶⁸ D. Hendrych ho definuje ako zákonom ohraničený okruh záležitostí, ktoré priradené organizačnej jednotke alebo priamo orgánu ako jeho právomoc a pôsobnosť. Ide o pričlenenie správnych činností existujúcemu správne úradu alebo samosprávnej verejnoprávnej korporácii. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 248.

¹⁶⁹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009, s. 236.

sa hneď po sobáši odovzdáva manželom¹⁷⁰, môžeme to považovať za cestu, ako preukázať matričnému úradu existenciu skutočností zakladajúcich vznik platného manželstva, ktoré by inak preukazovali protokolom. Treba však vychádzať i z ideológie cirkvi a podľa nej by sa takéto prípady vyskytovať nemali.

5.3 Cirkvi bez oprávnenia podľa § 7 ods. 1 písm. d) CirkZ

D. Nemeč v roku 1995 hovoril o vhodnosti vzniku tzv. licenčného systému¹⁷¹, čo sa naplnilo a odzrkadlilo v pojatí zvláštnych práv. Nevýhoda tohto systému podľa neho je v nutnosti rozlišovať medzi jednotlivými cirkvami, ktoré nemajú rovnoprávne postavenie a značná komunikácia s orgánmi štátu. Naopak výhodou je, že nie každá cirkev má záujem o konanie manželských obradov s účinkami vzniku manželstva so sekulárnou platnosťou.¹⁷² Cirkev tak môže konať manželské obrady bez toho, aby im bola priznaná platnosť podľa svetského práva. Žiadny právny predpis jej v tom nezabraňuje. Účinky takto vzniknutého „manželstva“ sa prejavujú len v rámci cirkvi, ktorá obrad konala. Sú jej súkromnou záležitosťou. V takýchto prípadoch nejde o cirkevné manželstvá podľa § 4a ZoR, ale o náboženský úkon bez právnych dôsledkov.¹⁷³ Regulácia zo strany štátu čo do rozhodnutia, ktorej cirkvi bude priznané právo oddávať, sa mi javí logická, najmä čo do ochrany princípu právnej istoty a dodržovania zákonných ustanovení cirkvami, za ktoré sa štát, dá sa povedať, zaručuje.

¹⁷⁰ NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolíckej cirkve s ohľadom na platné české právo*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 153.

¹⁷¹ NĚMEC, Damián. Príspevek k diskusi o súčasné a budúci sekulárne - právni úpravě uzavírání manželství. *RCP*, 1995, roč. 2, č. 2, s. 17 – 26.

¹⁷² NĚMEC, Damián. Príspevek k diskusi o súčasné a budúci sekulárne - právni úpravě uzavírání manželství. *RCP*, 1995, roč. 2, č. 2, s. 17 – 26.

¹⁷³ KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 126.

ZÁVER

V demokratickom právnom štáte, akým zaiste je i Česká republika, nemožno pripustiť svojvoľný výkon práv subjektov, ktoré sa významnou mierou podieľajú na plnení verejných úloh. Nemožno ho však ani úplne obmedziť. Dôvod je prostý. Cirkvi zohrávajú v ľudských životoch úlohu značne významnú, i keď ide o tendencie klesajúce. Napriek tomuto faktoru je i v záujme štátu, aby primerane k tomu, právnymi predpismi upravil a stanovil oblasť pôsobnosti cirkvi. V prípade, že štát umožní cirkvám získať právne postavenie podľa jeho právneho poriadku a vykonávať verejné úlohy, je oprávnený stanoviť podmienky a rozhodovať, komu tieto práva prizná. Orgány štátnej správy, najmä ústredné správne úrady, vláda a parlament, regulujú zákonnú úpravu a stanovujú hranice právomoci a pôsobnosti v oblasti verejnej správy, z čoho vyplýva i stanovenie práv a povinností cirkvám.

Cirkvám je Listinou garantovaná sloboda spravovať svoje vnútorné záležitosti sama, bez zásahu správnych orgánov (štátnych úradov), čo by viedlo k zásahu do ich základného práva. Môžu teda napr. slobodne vydávať vnútorné predpisy. Vyvstáva tu však obmedzenie v podobe toho, že nemôžu byť v rozpore s predpismi, ktoré sú na území daného štátu právne záväzné.

Väzby medzi štátom a cirkvami sú značne citlivou záležitosťou. K cirkvám treba pristupovať odlišne v porovnaní s inými subjektmi vzhľadom k ich postaveniu sui generis. Štátne úrady reprezentované predovšetkým ústrednými správными úradmi, ktoré predstavujú vecne príslušné ministerstvá, môžu zasahovať do činnosti a postavenia cirkví len v prípadoch, kedy im to výslovne zákon dovoľuje. Niekoľkokrát sme boli svedkami toho, že zákonodarca nenastavil správne hranicu ingerencie štátnej moci, pretože pôsobnosť ministerstiev predstavovala zásah do oblasti rýdzo práva cirkevného. Významnú úlohu v týchto prípadoch zohráva Ústavný súd, ktorý dbá na dodržovanie hraníc a objasňuje ich svojim výkladom. Miesto najvýznamnejšieho rozhodnutia v cirkevnej problematike zastáva nález Ústavného súdu zo dňa 27.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02, ktorý bol základom i mojej práce.

V Českej republike je uplatňovaný pre vzťahy štátu a cirkví model kooperácie. Z takéhoto usporiadania plynie pre cirkvi možnosť získať postavenie verejnoprávnej korporácie. Po získaní oprávnia k výkonu zvláštnych práv im takýto status môžeme priznať, avšak s charakterom sui generis. Pôvodne som sa chcela zaoberať len právami zvláštnymi a spôsobmi ich regulácie ministerstvom. Počas študovania dokumentov som však zistila, že najviac sa zásah štátnej moci prejavuje vo fázach

registrácie cirkví, evidencie ich právnických osôb a pri priznávaní oprávnenia k výkonu zvláštnych práv. V týchto častiach som sa zamerala na podmienky nutné k splneniu a na proces vedúci k vydaniu rozhodnutia. Zákon č. 3/2002 Sb. stanoví príslušnosť v týchto veciach jednať a rozhodovať Ministerstvu kultúry. Problematickým bolo zistenie, o aký typ rozhodnutia a aké konanie ide. Po analýze som dospela k záveru, že rozhodnutie o registrácii a priznaní oprávnenia k výkonu zvláštnych práv je vydané v rámci správneho konania, ktorého výsledkom je vydanie správneho rozhodnutia s konštitutívnym účinkom. Z určenia plynie použiteľnosť ďalších procesných inštitútov vlastných správneho konaniu, z ktorých mnohé sú pre ministerstvo záväzné a smerodajné, napr. lehoty pre vydanie rozhodnutia, jeho náležitosti ako i následné opravné prostriedky, ktoré môžu cirkvi využiť proti vydanému rozhodnutiu, v tomto prípade rozklad. Naopak evidencia nepredstavuje správne rozhodnutie, preto proces konania nie je konaním správnym podľa 2. a 3. časti SŘ.

Zvláštne práva predstavujú akúsi novinku zákona č. 3/2002 Sb. Ich konštituovanie samo o sebe nepredstavovalo veľký zásah do výkonu náboženskej slobody cirkví, i keď je jasné, že je s nimi spojená väčšia administratívna náročnosť. Súhlasím však s takto nastaveným modelom, nakoľko by mal štát regulovať vstup cirkví do verejného priestoru spojeného s plnením verejných úloh. Problematika zvláštnych práv je veľmi rozsiahla a zasahuje do množstva právnych odvetví verejného i súkromného práva. V možnostiach práce nebolo ich všetky obsiahnuť. O priznaní práv rozhoduje Ministerstvo kultúry, pričom postupuje podľa CirkZ a SŘ. Ďalej je už postup pre výkon každého zvláštného práva samostatne stanovený zvláštnymi právnymi predpismi. Tretia kapitola sa zaoberá pôsobením cirkví v školstve. Cirkvi môžu vyučovať náboženstvo na štátnych i na súkromných školách. Na štátnych školách ide však o povinnosť zabezpečiť výučbu náboženstva ako nepovinného predmetu v prípade, že sú naplnené zákonné podmienky a to 7 žiakov zo školy hlásiacich sa k náboženstvu určitej cirkvi. Náboženstvo vyučujú osoby, ktoré musia byť jednak poverené príslušnou cirkvou a jednak spĺňať podmienky stanovené zákonom o pedagogických pracovníkoch. Právo cirkví zakladať školy a školské zariadenia môžu vykonávať i cirkvi, ktorým nebolo toto právo priznané rozhodnutím MK. Rozdiel tkvie vo financovaní, keď štát financuje výdaje súvisiace s činnosťou škôl a školských zariadení tých cirkví, ktoré disponujú práve zvláštnym právom. Cirkvi zakladajú školy v právnej forme školskej právnickej osoby alebo vo forme

stanovenej zvláštnym zákonom. MŠ na základe žiadosti vykoná registráciu a zapíše školskú právnickú osobu do príslušného registra. Zakladať vysoké školy môžu cirkvi bez ohľadu na priznanie oprávnenia podľa CirkZ.

Cirkvám môže byť priznané právo konať duchovné služby. Cirkevný zákon menuje miesta, v ktorých duchovní tieto služby poskytujú, a to v ozbrojených silách a v miestach, kde sa vykonáva trest odňatia slobody, väzba, zabezpečovacia detencia, ochranné liečenie a ochranná výchova. Pre výkon duchovnej služby je príznačné uzatváranie rôznych dohôd. Skúmala som, či tieto dohody môžeme považovať za verejnoprávne zmluvy. Dospela som k záveru, že to možné nie je a ide o normatívne zmluvy *sui generis*.

Prácu uzatvára piata kapitola rozoberajúca možnosť cirkví konať manželské obrady. Existencia tohto práva je dôsledkom zavedenia alternatívnej formy uzatvárania manželstva. Tento model považujem za prinajmenšom vhodný. Je v ňom badať kooperačný model vzťahu štátu a cirkvi na úrovni matričných úradov a oprávnených duchovných. Ich spolupráca sa prehĺbila najmä zavedením inštitútu predmanželského konania. Zodpovednosť za zistenie správnych údajov a podmienok pre vznik platného manželstva je presunutá z orgánov cirkví na matričné úrady. Vydávajú osvedčenie, ktoré je podmienkou k uzatvoreniu manželstva pred povereným oddávajúcim. Na základe protokolu vydaného povereným oddávajúcim zapíše matrika vznik manželstva do knihy manželstiev a vydá manželom sobášny list. Spolupráca správnych a cirkevných úradov v prípadoch uzatvárania cirkevných manželstiev je značná a jeden bez druhého by nemohli zabezpečiť fungujúci model tak dobre.

Problematickým pre mňa počas písania celej práce bolo jednoznačne dospieť k určitému záveru. Postavenie cirkví je totiž veľmi špecifické a zvláštne. O niektorých inštitútoch a charaktere niektorých rozhodnutí nepanuje zhoda ani v samotnom rozhodovaní Ústavného súdu. Preto som sa musela veľa krát uchýliť ku konštatovaniu s prídavkom *sui generis*. Ťažké bolo i orientovať sa v množstve právnych predpisov na poli správneho práva, najmä v oblasti zvláštneho práva poskytovať duchovné služby. Určite by predmetom ďalšieho skúmania mohli byť otázky financovania, najmä čo do reštitúcie cirkevného majetku. Zaujímavé je i právo konať manželské obrady čo do právomoci osôb poverených cirkvami uzatvárať manželstvá, ich povinností, vzniku a platnosti manželstva podľa svetského

a kanonického práva. Uvedené však svojou povahou spadá skôr do práva súkromného a práva cirkevného, preto som sa ich skúmaním nemohla zaoberať.

Mnohé zo zásahov ministerstva cirkvi vnímajú ako zásahy do ich zaručených práv. Treba si však uvedomiť, že ide o nutnú úpravu činnosti cirkví v právnom štáte. Nemožno pripustiť úplnú autonómiu v rozhodovaní, vystupovaní a vstupovaní cirkví do právnych vzťahov ospravedlňujúc toto konanie historickou tradíciou, nakoľko je to štát, kto je suverénom a nastavuje podmienky na svojom území. Samozrejme, všetko má svoje medze a právne úpravy nie sú bezchybné. Veľkú úlohu, čo do vzťahu štátu a cirkví, bude naďalej zohrávať Ústavný súd.

BIBLIOGRAFIA

Použité právně předpisy

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
2. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů
4. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
5. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
6. Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných orgánů státní správy, ve znění pozdějších předpisů
7. Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů
8. Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
9. Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností, ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
12. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězenské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů
13. Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů
14. Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů
16. Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách ČR, ve znění pozdějších předpisů
17. Zákon č. 301/2000 Sb. o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

18. Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů, spolu s důvodovou zprávou
19. Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
20. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
21. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
22. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů
23. Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence, ve znění pozdějších předpisů
24. Zákon č. 420/2011 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
25. Vyhláška Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Dohody

26. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 3 ze dne 7.1.1994, kterým sa vhašuje Dohoda o duchovní službě. Sbírka nařízení generálního ředitele vězeňské služby, ročník 1994.
27. Dohoda o spolupráci medzi Ministerstvom obrany ČR, ERC a ČBK ze dne 3.6.1998. *RCP*, 1998, roč. 10, č. 2., s. 129-135.
28. Rozkaz ministra obrany ČR č.j.5/10-39/6-60 ze dne 3.6.1998. *RCP*, 1998, roč. 10, č. 2, s. 136 -139.
29. Dohoda o vězeňské duchovní službě ze dne 28.6.1999. *RCP*, 1999, roč. 14, č. 3, s. 235-240.
30. Smlouva mezi ERC a ČBK o podmínkách vzniku a působení duchovenské služby v rezortu ministerstva obrany. *RCP*, 1999, roč. 12, č. 1, s. 55-60.

31. Dohoda o účasti osob vykonávajících duchovenskou službu na systému poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům Policie ČR ze dne 06.10.2011. *RCP*, 2012, roč. 51, č. 1, s. 63-66.
32. Dohoda o vězeňské duchovní službě ze dne 18.8.2008 mezi Vězenskou službou České republiky, Ekumenickou radou církví a Českou biskupskou konferencí. *RCP*, 2008, roč. 41, č. 3, s. 214-219.

Súdna judikatúra

33. Nález Ústavního soudu ze dne 26.03.1997, sp. zn. I ÚS 211/96
34. Usnesení Ústavního soudu ze dne 08.10.1998, sp. zn. IV. ÚS 171/97
35. Nález Ústavního soudu ze dne 31.08.2000, sp. zn. III.ÚS 136/00
36. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 02.2001, sp. zn. 7 A 54/1999-35
37. Nález Ústavního soudu ze dne 27.11.2002, sp. zn. Pl. ÚS 6/02
38. Usnesení Ústavního soudu ze dne 30.11.2004, sp. zn. I. ÚS 708/02
39. Usnesení Ústavního soudu ze dne 19.08.2004, sp. zn. Pl. ÚS 2/04
40. Nález Ústavního soudu ze dne 30.10.2007, sp. zn. Pl. ÚS 2/06
41. Nález Ústavního soudu ze dne 01.07.2010, sp. zn. Pl. ÚS 9/07

Monografie

42. BERAN, Karel. *Právnícké osoby veřejného práva*. Praha: Linde Praha, 2006. 191 s.
43. ČEPLÍKOVÁ, Margita. *Štát, cirkvi a právo na Slovensku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2005. 195 s.
44. HENDRYCH, Dušan a kol. *Správní právo. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2006. 861 s.
45. HORÁK, Záboj. *Církyve a české školství*. Praha: Grada Publishing, 2011. 264 s.
46. HRDINA, Antonín, Ignác. *Náboženská svoboda v právu české republiky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 265 s.
47. HRDINA, Antonín, Ignác. *Kanonické právo*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 436 s.

48. KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 815 s.
49. KUBŮ, Lubomír a kol. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007. 335 s.
50. NĚMEC, Damián. *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 215 s.
51. PEKOVÁ, Jitka, PILNÝ, Jaroslav, JETMAR, Marek. *Veřejná správa a finance veřejného sektoru*. 3., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: ASPI, 2008. 712 s.
52. PODHRÁZKÝ, Milan. *Přehled judikatury z oblasti školství*. Praha: Wolters Kluwer, 2010. 430 s.
53. POMAHAČ, Richard. *Základy teorie veřejné správy*. Plzeň: Aleš Čenek, 2011. 267 s.
54. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 2. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2009. 464 s.
55. SLÁDEČEK, Vladimír, POUPEROVÁ, Olga a kol. *Správní právo zvláštní část*. Praha: Leges, 2011. 416 s.
56. TRETERA, Jiří, Rajmund. *Církevní právo*. Praha: Jan Krigl, nakladatelství, 1993. 219 s.
57. TRETERA, Jiří, Rajmund. *Stát a církve v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 156 s.

Komentáře

58. JÄGER, Petr. Komentář k čl. 15 a čl. 16. In WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 931 s.
59. KATZOVÁ, Pavla. *Školský zákon. Komentář*. Praha: ASPI, 2008. 772 s.
60. KLÍMA, Karel (ed). *Komenář k Ústavě a Listině- 2. díl*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 1441 s.
61. KRÍŽ, Jakub. *Zákon o církvích a náboženských společnostech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2011. 366 s.

Články a příspěvky v zbornících

62. HRDINA, Antonín, Ignác. Pracovněprávní poměry duchovních a zákonník práce. *Právník*, 2007, roč. 146, č. 8, s. 940 - 951.
63. HRDINA, Antonín, Ignác. Církevní sňatek po novele zákona o rodině. *Právník*, 1999, roč. 138, č. 3, s. 261 – 266.
64. HRDINA, Antonín, Ignác. Manželství v současném českém i kanonickém právu. *RCP*, 2000, roč. 16, č. 2, s. 91 - 102.
65. HRDINA, Antonín, Ignác. Kanonické uzavření manželství v českém právním řádu. *Právník*, 1996, roč. 135, č. 5, s. 417 - 424.
66. JANČAROVÁ, Markéta. Právní úprava výuky náboženství v Českých zemích v 19. a 20. století. *RCP*, 2008, roč. 39, č. 1, s. 46 - 57.
67. KRÍŽ, Jakub. Neutralita, nebo nepřátelství? Poznámky ke vztahu státu a náboženství. *RCP*, 2010, roč. 46, č. 2, s. 163 - 175.
68. LOUŽEK, Marek (ed). *Vztah církví a státu. Sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2004. 154 s.
69. NĚMEC, Damián. Příspěvek k diskusi o současné a budoucí sekulární- právní úpravě uzavírání manželství. *RCP*, 1995, roč. 2, č. 2, s. 17 – 26.
70. PŘIBYL, Stanislav. Význam nálezu Ústavního soudu ČR č. 4/2003 Sb. pro vývoj vztahů státu a církví v ČR. *RCP*, 2004, roč. 29, č. 3, s. 202 - 212.
71. PŘIBYL, Stanislav. Právní ochrana před novými náboženskými hnutími a destruktivními kulty podle zákona č. 3/2002 Sb. *Právník*, 2004, roč. 143, č. 5, s. 502 - 520.
72. PŘIBYL, Stanislav. Pojetí tzv. "zvláštních práv" církví a náboženských společností podle zákona č. 3/2002 Sb. *Právník*, 2003, roč. 142, č. 7, s. 711 - 722.
73. PŘIBYL, Stanislav. Církevní sňatky - kdy je uznává stát. *Právo a rodina*, 2008, roč. 10, č. 2, s. 9 - 12.
74. PŘIBIL, Stanislav. Smluvní právo s církvemi v České republice. *Právník*, 2010, roč. 149, č. 6, s. 623 - 638.
75. PŘIBYL, Stanislav. Uznávání církví a náboženských společností státem - porovnání právního stavu v České a Slovenské republice. *Právník*, 2011, roč. 150, č. 3, s. 254 - 289.

76. RENTKOVÁ, Lucia. Cirkvi ako verejnoprávne korporácie? In VRABKO, Milan (ed). *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2008*. Bratislava: UK v Bratislave, 2008, s. 560 - 565.
77. STUNA, Stanislav, ŠVESTKA, Jiří. Několik úvah nad postavením církví a náboženských společností v českém právním řádu; Nad návrhem zákona o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 12, s. 576 – 579.
78. VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nový český konfesní zákon a právní postavení nových náboženských hnutí v české republice. *Theologická revue*, 2003, č. 2, s. 197 - 206.
79. ZDRAŽILOVÁ, Petra (ed). *Vězenství*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2010. 336 s.

Elektronické zdroje

80. <http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/ceska-biskupska-konference/>
81. <http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&setlang=1&a=cat.15>
82. <http://www.mkcr.cz/>
83. http://www3.mkcr.cz/cns_internet/
84. <http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/default.htm>
85. www.msmt.cz
86. <http://rejspo.msmt.cz>
87. <http://rejskol.msmt.cz>
88. <http://www.scitani.cz/>
89. <http://spcp.prf.cuni.cz>

ZHRNUTIE

Práca sleduje ingerenciu štátnej správy reprezentovanú vecne príslušnými ministerstvami do činnosti cirkví a náboženských spoločností. V demokratických právnych štátoch nemožno pripustiť svojvoľný výkon práv subjektov, ktoré sa významnou mierou podieľajú na plnení verejných úloh. V prípade, že štát umožní cirkvám a náboženským spoločnostiam získať právne postavenie podľa jeho právneho poriadku a vykonávať verejné úlohy, je oprávnený stanoviť podmienky a rozhodovať, komu tieto práva prizná.

Prvá kapitola vysvetľuje pojmy a ústavné zakotvenie výkonu náboženskej slobody. Rieši aj model vzťahu štátu a cirkvi. V Českej republike je uplatňovaný pre vzťahy štátu a cirkví model kooperácie. Z takéhoto usporiadania plynie pre cirkvi možnosť získať postavenie verejnoprávnej korporácie. Po získaní oprávnia k výkonu zvláštnych práv im takýto status možno priznať, avšak s charakterom *sui generis*.

Ministerstvo o postavení cirkví a ich činnosti „navonok“ rozhoduje vo fázach registrácie, evidencie ich právnických osôb a pri priznávaní oprávnenia k výkonu zvláštnych práv rozoberané v kapitole č. 2. Rozhodnutie o registrácii a rozhodnutie o priznaní oprávnenia k výkonu zvláštnych práv sú správnymi rozhodnutiami s konštitutívnymi účinkami. Sú vydané v správnom konaní. Z určenia plynie použiteľnosť ďalších procesných inštitútov vlastných správnemu konaniu (lehoty pre vydanie rozhodnutia, jeho náležitosti, podanie rozkladu). Naopak evidencia nepredstavuje správne rozhodnutie, preto proces konania nie je konaním správnym podľa 2. a 3. časti SŘ. Zvlášťne práva sú novinku zákona č. 3/2002 Sb. a je s nimi spojená väčšia administratívna náročnosť. Konkrétne ide o právo registrovanej cirkvi a) vyučovať náboženstvo na štátnych školách podľa zvláštného právneho predpisu, b) poveriť osoby vykonávajúcich duchovnú činnosť k výkonu duchovnej služby v ozbrojených silách České republiky, v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, zabezpečovacia detencia, ochranné liečenie a ochranná výchova, c) byť financovaná podľa zvláštného právneho predpisu o finančnom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností, d) konať obrady, pri ktorých sú uzatvárané cirkevné sobáše podľa zvláštného právneho predpisu, e) zriaďovať cirkevné školy podľa zvláštného právneho predpisu, f) zachovávať povinnosť mlčanlivosti duchovných v súvislosti s výkonom spovedného tajomstva. V nasledujúcich troch kapitolách sú podrobne rozobrané 4 zvlášťne práva.

Kapitola 3 sa zaoberá pôsobením cirkví a náboženských spoločností v školstve, jednak prostredníctvom vyučovania náboženstva, jednak vo forme zriaďovateľov škôl a školských zariadení. Práca uvádza i problematiku právnej formy škôl zriaďovaných cirkvami a modely vyučovania náboženstva na školách. Vysvetľuje prínos oprávnenia v zriaďovaní cirkevných škôl, ktorý tkvie vo financovaní. Regulácia ministerstva sa prejavuje v registračnom konaní. Na záver kapitoly je v krátkosti pojednané o vysokom školstve.

Duchovná služba a jej jednotlivé oblasti sú charakterizované v kapitole 4. v oblasti duchovnej služby je príznačné uzatváranie dohôd medzi orgánmi štátnej správy a predstaviteľmi cirkví. Problematickým je určenie charakteru týchto dohôd, pričom v závere kapitoly sú charakterizované ako dohody normatívne.

V poslednej, piatej kapitole je rozobraný historický vývoj možnosti uzatvárať cirkevné manželstvo, ako i prínos noviel spojených s cirkevným manželstvom. Podrobne je rozobrané predmanželské konanie spolu s dokladmi potrebnými k vzniku platného manželstva. Práca posudzuje spoluprácu oddávajúcich poverených cirkvou a matričných úradov.

Práca rieši otázky vzťahu štátu a cirkví, statusu cirkví a náboženských spoločností ako verejnoprávnych korporácií, charakter konaní vedených príslušnými ministerstvami, použiteľnosť správneho poriadku s odkazom na právne predpisy a relevantnú judikatúru. Prácu uzatvárajú 4 prílohy pre lepšiu prehľadnosť a orientáciu danej problematiky.

SUMMARY

The thesis monitors the ingerency of Government represented by the competent ministries in the activities of churches and religious societies. In democratic states cannot be accepted arbitrary exercise of the rights of entities that are significantly involved in the performance of public tasks. If the state allows churches and religious societies to obtain legal status under the law and to carry out public tasks, is empowered to determine the conditions and decide to whom these rights are granted.

The first chapter explains the terms and the constitutional enshrining of performance of religious freedom. It also solves the relationship between the state and church. In Czech Republic is applied for State – Churches relations model of cooperation. From such an arrangement follows for churches a possibility of obtaining the status of a public corporation. After receiving authorization to perform specific rights, they might be granted such status, however with the character *sui generis*.

Ministry about the status of churches and their activities "apparently" decides in stages of registration, evidence of legal persons and in the granting an authorization to perform specific rights discussed in Chapter no. 2. The order of the registration and order of entitlement to perform specific rights are administrative order *ex nunc*. They are issued in administrative proceeding. From determination runs usability of other procedural institutes own to an administrative proceeding (deadline for issuing an order, its requirements, and remedy). On the other hand an evidence does not constitute an administrative order, so process is not administrative proceeding according to 2nd and 3rd part of SŘ. Special rights are novelty of Act No. 3/2002 Sb. and these involve greater administrative complexity. Specifically it is the right of registered churches a) to teach religion in state schools, b) authorize persons engaged in spiritual activities to perform spiritual service in the Armed Forces of the Czech Republic in places where the binding is done, imprisonment, security detention, protective treatment and protective education c) be financed according to the special law on the financial security of churches and religious societies, d) held ceremonies in which are religious marriages negotiated, e) to establish religious schools, f) to maintain the secrecy of clergy in connection with the seal of confession. In the following three chapters are discussed in detail 4 specific rights.

Chapter 3 deals with the action of churches and religious societies in education, both through the teaching of religion, both in the form of the founders of schools and school facilities. The thesis refers to the issue of legal form of schools being set up by churches and models of teaching religion in schools. It explains the benefits of establishing authority in religious schools, which lies in financing. The regulation of the Ministry is reflected in the registration procedure. At the conclusion of the chapter is briefly written the issue of higher education.

Spiritual service and its individual areas are characterised in Chapter 4. In the area of spiritual service is characterised by the conclusion of agreements between state authorities and representatives of churches. Problematic is determination of the nature of these agreements, while at the end of the chapter are characterized as normative agreements.

In the final, fifth chapter is discussed benefits of amendments associated with religious marriage. In detail is discussed premarital conduct together with necessary documents needed for a valid marriage. The work assesses the cooperation of persons authorized by church and Registry Office.

The thesis deals with the question of the relationship between state and church, status of the churches and religious societies as a public corporation, the nature of the proceedings conducted by the relevant ministries, using of the administrative order with reference to legal texts and relevant precedents. The thesis concludes 4 annex for better transparency and orientation of the enclosed issue.

ZOZNAM KLÚČOVÝCH SLOV

cirkevné právo

cirkev a náboženská spoločnosť

duchovná služba

evidencia

konfesné právo

náboženská sloboda

predmanželské konanie

registrácia

uzatváranie cirkevných manželstiev

verejnoprávna korporácia

vyučovanie náboženstva

zriaďovanie cirkevných škôl

zvláštne práva registrovaných cirkví

LIST OF KEYWORDS

religious law

Church and religious society

spiritual service

records

confessional law

religious freedom

premarital conduct

registration

conclusion of religious marriages

a public corporation

the teaching of religion

establishment of religious school

special rights of registered churches

PRÍLOHY

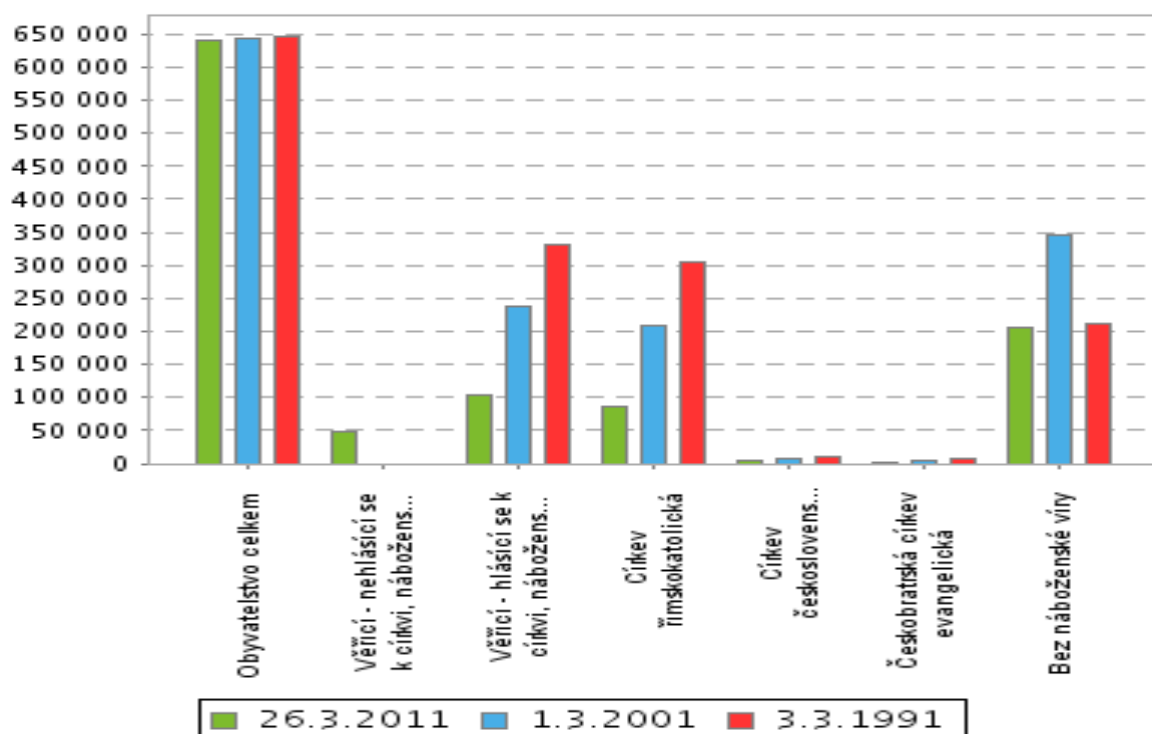
Príloha č. 1

Predbežné výsledky sčítania obyvateľstva, domov a bytov 2011¹⁷⁴ Obyvateľstvo podľa náboženskej viery

Tabuľkové znázornenie:

	26.03.2011	01.03.2001	03.03.1991
Obyvateľstvo celkom	10 562 214	10 230 060	10 302 215
Veriaci - nehlásiaci sa k cirkvi, náboženské spoločnosti	707 649	.	.
Veriaci - hlásiaci sa k cirkvi, náboženské spoločnosti	1 467 438	3 288 088	4 523 734
Cirkev rímskokatolícka	1 083 899	2 740 780	4 021 385
z toho Cirkev československá husitská	39 276	99 103	178 036
Českobratská cirkev evanjelická	51 936	117 212	203 996
Bez náboženskej viery	3 612 804	6 039 991	4 112 864
Bez odpovede v %	45,2	10,1	16,2

Grafický prehľad:

¹⁷⁴ Český statistický úrad [online]. [cit. dňa 28.2. 2012]. Dostupné na <<http://www.scitani.cz/>>.

Príloha č. 2

Zoznam registrovaných cirkví a náboženských spoločností v Českej republike

1. Apoštolská cirkev
2. Bratská jednota baptistov
3. Cirkev adventistov siedmeho dňa
4. Cirkev bratská
5. Cirkev československá husitská
6. Cirkev Ježiša Krista Svätých posledných dní
7. Cirkev gréckokatolícka
8. Cirkev rímskokatolícka
9. Českobratská cirkev evanjelická
10. Evanjelická cirkev augsburského vyznania v Českej republike
11. Evanjelická cirkev metodistická
12. Federácia židovských obcí v Českej republike
13. Jednota bratská
14. Kresťanské zbory
15. Luteránska evanjelická cirkev a. v. v Českej republike
16. Náboženská spoločnosť českých unitárov
17. Náboženská spoločnosť Svedkovia Jehovovi
18. Novoapoštolská cirkev v Českej republike
19. Pravoslávna cirkev v českých zemiach
20. Sliezska cirkev evanjelická augsburského vyznania
21. Starokatolícka cirkev v Českej republike 175

22. Cirkev Kresťanské spoločenstvá
23. Obec kresťanov v Českej republike
24. Medzinárodná spoločnosť pre vedomie Krišny, Hnutie Hare Krišna
25. Česká hinduistická náboženská spoločnosť
26. Ústredie moslimských obcí
27. Ruská pravoslávna cirkev, podvorje patriarchu moskovského a celej Rusi v Českej republike
28. Budhizmus Diamantovej cesty línie Karma Kagjü
29. Višva Nirmala Dharma
30. Cirkev živého Boha
31. Cirkev Nová nádej
32. Cirkev Slovo života

¹⁷⁵ Zoznam prvých 21 cirkví tvorí prílohu zákona č. 3/2002 Sb., o svobode náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech); MKČR [online]. [cit. dňa 28.02.2012]. Dostupné na <<http://www.mkcr.cz/cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/odkazy/data-registrace-cirkvi-a-nabozenskyh-spolecnosti-a-svazu-cirkvi-a-nabozenskyh-spolecnosti-11263/>>.

Príloha č. 3

Zvláštne právo¹⁷⁶

Č.	Cirkvi náboženské spoločnosti	vyučovanie náboženstva na štátnych školách	duchovná služba v ozbrojených silách ČR	duchovná služba v miestach, kde sa vykonáva väzba a trest odňatia slobody	financovanie podľa zvláštneho právneho predpisu o finančnom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností	konanie obradov, pri ktorých sú uzatvárané cirkevné sobáše	Zriaďovanie cirkevných škôl	zachovávanie povinnosti mlčanlivosti duchovnými v súvislosti s výkonom svedného tajomstva alebo s výkonom práva obdobného svednému tajomstvu
1	Apoštolská cirkev	A	A	A	A	A	A	A
2	Bratská jednota baptistov	nie	A	A	A	A	A	A
3	Cirkev adventistov siedmeho dňa	A	A	A	A	A	A	A
4	Cirkev bratská	nie	A	A	A	A	A	A
5	Cirkev československá husitská	A	A	A	A	A	A	A
6	Cirkev Ježiša Krista Svätých posledných dní	nie	nie	nie	nie	A	nie	A
7	Cirkev gréckokatolícka	nie	A	A	A	A	nie	A
8	Cirkev rímskokatolícka	A	A	A	A	A	A	A
9	Českobratská cirkev evanjelická	A	A	A	A	A	A	A
10	Evanjelická cirkev augsburského vyznania v ČR	nie	A	A	A	A	nie	A

¹⁷⁶ Ministerstvo kultúry Českej republiky [online]. [cit. dňa 28.02.2012]. Dostupné na < <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=371>>.

1 1	Evanjelická cirkev metodistická	nie	A	A	A	A	nie	A
1 2	Federácia židovských obcí v ČR	nie	nie	nie	A	A	A	nie
1 3	Jednota bratská	nie	A	A	A	A	A	A
1 4	Kresťanské zborny	A	nie	A	nie	A	nie	A
1 5	Luteránska evanjelická cirkev a.v. v ČR	A	nie	nie	A	A	nie	A
1 6	Náboženská spoločnosť českých unitárov	nie	nie	nie	A	A	nie	A
1 7	Náboženská spoločnosť Svedkovia Jehovovi	A	nie	A	nie	A	nie	A
1 8	Novoapoštolská cirkev v ČR	nie	nie	nie	nie	A	nie	A
1 9	Pravoslávna cirkev v českých zemiach	nie	A	A	A	A	nie	A
2 0	Sliezska cirkev evanjelická augsburského vyznania	A	A	A	A	A	A	A
2 1	Starokatolícká cirkev v ČR	A	A	A	A	A	nie	A

Príloha č. 4

Česká biskupská konference¹⁷⁷

1. Rímskokatolícka cirkev

Ekumenická rada cirkví (zloženie)¹⁷⁸

Členovia

1. Ekumenická rada cirkví Českej republiky
2. Členské cirkvi:
3. Apoštolská cirkev
4. Bratská jednota baptistov
5. Cirkev bratská
6. Cirkev československá husitská
7. Českobratská cirkev evanjelická
8. Evanjelická cirkev augsburského vyznania v ČR
9. Evanjelická cirkev metodistická
10. Jednota bratská
11. Pravoslávna cirkev
12. Sliezska cirkev evanjelická augsburského vyznania
13. Starokatolícka cirkev

Cirkev pridružená

1. Rímskokatolícka cirkev

Pozorovatelia

1. Cirkev adventistov siedmeho dňa
2. Federácia židovských obcí v Českej republike

¹⁷⁷ Katolícka cirkev Českej republiky [online]. [cit. dňa 28.02.2012].

Dostupné na <<http://www.cirkev.cz/cirkev-v-cr/ceska-biskupska-konference/>>.

¹⁷⁸ Ekumenická rada cirkví [online]. [cit. dňa 28.02.2012].

Dostupné na <<http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&setlang=1&a=cat.15>>.